

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6 Tel.: 048/535 2515 Fax: 048/535 2332

Katedra pedagogiky a psychologie - Oddělení sociálních studií.

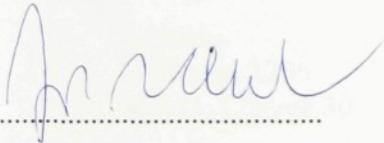
ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát) Petr Praun
adresa: U Sila 1205 , Liberec 30
obor (kombinace): Sociální péče (Sociální pedagog)
Název BP: Integrace cizinců v České republice
Název BP v angličtině: The Integration of foreigners in the Czech Republic
Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková
Konzultant: Mgr. Lenka Helšusová
Termín odevzdání: 30. 4. 2003

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne: 31. 10. 2002

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): PRAUN Petr

Datum: 20. 11. 2002

Podpis:

Cíl:

V naší práci se zaměříme na příchod většího množství cizinců a to především ze zemí východní Evropy. Budeme se zabývat důvody jejich příchodu, možnostmi jejich začlenění do života společnosti a možnými negativními jevy, které toto začlenění provázejí.

Hypotézy:

- 1) Předpokládáme, že velká část migrantů přichází do ČR z ekonomických důvodů.
- 2) Předpokládáme, že vzhledem k podmínkám v rodné zemi přicházejí migranti do ČR i za cenu spáchání správních deliktů (rizika nelegálního pobytu)
- 3) Domníváme se, že většina migrantů nepřichází do ČR pouze za účelem výdělků, ale plánuje se v ČR trvale usadit.

Metody:

rozhovor, pozorování

Literatura:

Horáková, M.: Postoje veřejnosti k běžencům a přesídlencům. Bratislava 1991

Freiová, M.: Uprchlíká otázka a my. Občanský institut. Praha, 1993

Slavíková, K.: Předpisy o cizincích a uprchlících. Praha, 1996

z.č.326/99 Sb.

periodika

Mgr. Květuše Sluková

vedoucí práce

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie
Studijní program: sociální pedagog

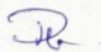
INTEGRACE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

THE INTEGRATION OF FOREIGNERS IN THE CZECH REPUBLIC

Autor:

Petr PRAUN

Podpis:

Adresa:

U Sila čp. 1205
463 11, Liberec 30

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146059891

Vedoucí práce: Mgr. Květuše SLUKOVÁ

Počet

<i>stran</i>	<i>tabulek</i>	<i>grafů</i>	<i>příloh</i>
72	12	0	1

V Liberci dne 15.04.2003

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, a že jsem uvedl veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne: 15.04.2003

Petr PRAUN

Prohlášení k využívání výsledků BP:

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení, kopírování, a pod.)

Jsem si vědom toho, že: užití své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do výše jejich skutečné výše). Bakalářská práce je majetkem školy, s bakalářskou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu bakalářskou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Petr PRAUN

Podpis:

Adresa:

U Sila čp. 1205
463 11 Liberec 30

Datum:

15.04.2003

Poděkování:

Děkuji všem bez nichž bych asi nikdy svoji práci nedokončil. Poděkování patří především vedoucí práce Mgr. K. Slákové za cenné vedení a podnětné rady.

Anotace

Tématem závěrečné práce je migrace cizinců a jejich následná integrace do české společnosti. Teoretickou část práce jsme zaměřili na migraci cizinců, její historii a současnou situaci, v této oblasti, na území České republiky. V další části popisujeme možnosti integrace cizinců a současnou praxi v oblasti této integrace v České republice. Zabýváme se možnými pozitivními i negativními jevy, které migrace přináší. Dále mapujeme legislativní procesy a mechanismy, které tento jev doprovází. Praktická část je věnována střednědobému sociologickému výzkumu, jehož cílem je ověření daných hypotéz. a prezentaci výsledků tohoto výzkumu. V závěrečné části se zabýváme nastolením možných opatření, které může Česká republika v souvislosti s integrací cizinců do společnosti podniknout a zabýváme se některými projekty České republiky na poli mezinárodní migrace obyvatelstva a integrace cizinců v České republice.

Annotation

The topic of this final work is the migration of foreigners and their subsequent integration to the Czech society. The theoretical part of the project we aimed to foreign migration, its history and the present situation in this area in the Czech Republic. The next part describes possibilities of integrating foreigners and the present practice in this area in the Czech Republic. We deal with possible either positive or negative phenomena being brought by migration. We map the legislative proces and mechanism coming together with these phenomena. The practical part deals with a middle-time sociological search checking presumed hypotheses and presentig its results. The final part introduces possible measures for the Czech Republic to take in connection with integrating foreigners to the society. We deal with several project of the Czech Republic on the field of international migration of population and integration of foreigners in the Czech Republic.

Annotation

Das thema der Abschlussarbeit its Migration her Ausländer und ihre folgende Integration in die tschechische Gesselschaft. Den teoretischen Tiel der Arbeit haben wir auf die Migration der Auslander gerichtet, auf ihre Geschichte und gegenwärtige Situation in diesem Gebiet, auf dem Gebietder Tschechische Republik. In weiterem Teil beschreiben wir die Möglichkeiten der Integration der Ausländer und gegenwärtige Praxis in diesem Gebiet in der Tschechische Republik. Wir beschäftigen uns mit potentiellen positiven und negativen Erscheinungen, die Migration erbringt. Weiter mappieren wir legislative Prozzese und Mechanismen, die diese Erscheinung begleiten. Praktischer Teil ist der mittelfristigen soziologischen Forschung gewidmet, deren Ziel die Bescheinigung gegebenen Hypothesen ist und der Präsentation der Ergebnisse dieser Forchung. In dem Abschlussteil beschäftigen wir uns mit der Restauration möglicher Massnahmes die die Tschechische Republik in Zusammenhang mit der Integration der Ausländer in die Gesselschaft unternehmen kann und wir beschäftigen uns mit manchen Projekten der Tschechische Republik auf dem Wirkungsfeld der internationalen Migration der Bevölkerung und Integration der Ausländer in der Tschechische Republik.

OBSAH

Úvod.....	1
I. Teoretická část.....	2
I.1 Migrace.....	2
I.2 Problematika migrace v České republice.....	5
I.2.1 Historická reflexe migračních proudů v České republice.....	5
I.2.2 Změny v oblasti migrace v České republice po roce 1989.....	6
I.2.3 Česká republika- cíl migrantů.....	10
I.2.4 Právní postavení cizinců v České republice.....	14
I.3 Způsoby řešení následků migrace.....	18
I.3.1 Integrace cizinců.....	19
I.3.2 Praxe v oblasti integrace cizinců v České republice.....	21
I.3.3 Multikulturní soužití.....	26
I.3.4 Specifická problematika cizinců.....	27
I.3.4 Problematika diskriminace a rasismu.....	29
I.3.5 Nepřijetí migrantů.....	31
I.4 Následky migrace a jevy s ní související.....	32
I.4.1 Pozitivní jevy.....	33
I.4.2 Negativní jevy.....	34
I.5 Pomoc poskytovaná migrantům.....	38
I.5.1 Státní integrační program.....	38
II. Praktická část.....	40
II.1 Uvedení do problematiky.....	40
II.2 Cíl a hypotézy práce.....	41
II.3 Metodika výzkumu.....	42
II.3.1 Rozhovor.....	43
II.3.2 Pozorování.....	44
II.3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	44
II.4 Prezentace výsledků výzkumu.....	46
II.5 Zhodnocení výsledků výzkumu.....	53
II.5.1 Vyhodnocení hypotéz.....	53
III. Závěrečná část.....	57
III.1 Zhodnocení celkové situace České republiky.....	57
III.1.2 Předpokládaný vývoj migrace.....	58
III.2 Navrhovaná opatření.....	58
III.3 Aktivity České republiky v oblasti migrace.....	61
III.3.1 Aktivní imigrační politika.....	61
III.3.2 Návratové programy.....	61
III.3.3 Rozvojové projekty.....	63
IV. Závěr.....	65
V. Použitá literatura.....	66
VI. Příloha č. 1.....	67

Úvod

Migrace provází člověka, stejně jako zvířata a rostliny již od počátku věků. V tomto případě nejde o jakési samoučelné cestování. Na schopnosti migrace tzn. pohybu v prostoru a na schopnosti adaptace na nové životní podmínky přirozeně závisí existence každého biologického druhu. Většina historických kultur lovců, sběračů či pastevců neznala usedlý způsob života a migrace po rozsáhlých teritoriích byla základem jejich každodenního života. Ani pro usedlé zemědělce neztratila migrace na významu. Migrujícími osobami byly přepravovány výrobky z kovů, sůl či koření. Stimuly pro migraci přinesl také vznik městských států a s ním spojená urbanizace. Schopnost přemísťovat se byla důležitá pro existenci starověkého Egypta i vznik civilizací antického Řecka a Říma. Bez migrace by nevznikly klíčové stavby středověku a raného novověku, neboť jejich tvůrci těžili z přesunů mezi jednotlivými zeměmi. Jednou z podmínek úspěšného rozvíjení řemesel, bylo to, že mladí tovaryši získávali nové zkušenosti prací ve vzdálených regionech. Za vzděláním se ostatně putuje do současné doby. Propojení světa v období koloniálních říší však přineslo i negativní stránky migrace: zavlečení nakažlivých chorob z Evropy do zámořských kolonií je jedním ze smutných případů této doby. Na tyto nemoci zahynula v mnoha regionech značná část domorodého obyvatelstva. Další proměny migrace pak přineslo dvacáté století a s ním spojené světové války. Tyto války uvedly do pohybu značné množství lidí. Nezáleží na tom jestli tito lidé prchali ze strachu z politického pronásledování či před násilím. Migrace je zkrátka stabilním a přirozeným jevem, mění se jen její forma a obsah.

Naše práce se zabývá migrací cizinců a jejich následnou integrací do naší společnosti. Tato problematika nás zajímá z pohledu obyvatel, orgánů a institucí České republiky. Budeme zabývat jevy, které migraci doprovází, a to jak pozitivními tak negativními. Právě v české společnosti, která se v uplynulých padesáti letech vyznačovala až na pár výjimek svoji homogenitou, je pojem migrace spojen s představou chaosu, ztráty jistot a ohrožení ze strany přicházejících. Naším cílem je zjistit motivy a důvody, které k migraci vedou. Pochopením těchto důvodů můžeme přispět k vytvoření vhodného systému integrace. Tento systém pak zajistí pomoc všem těm, kteří to doopravdy potřebují a zároveň účinně ochrání oprávněné zájmy občanů České republiky. V naší práci se pak zaměříme na cizince, jejichž zastoupení je v České republice nejpočetnější a to cizince ze zemí bývalého Sovětského svazu, především pak Ukrajiny a Ruské federace.

I. Teoretická část

I.1. Migrace

Migrace

Migrace obyvatelstva je klíčový fenomén celé lidské historie. Avšak pokračující proces globalizace nejen ekonomiky, ale celé lidské společnosti vede společně s prosazováním liberálního konceptu lidských práv k dalšímu zintenzivnění již tak rozběhlého procesu jakým migrace v současné společnosti doopravdy je. Jsme tedy nadále konfrontováni s pozitivními i negativními jevy, které mezinárodní migraci doprovázejí. Migrace obyvatelstva se tak stává jednou z velikých výzev, která je v současné době postavena nejen před Českou společnost, ale prakticky před celý rozvinutý svět.

Pro snadnější orientaci v tématu si nyní budeme definovat pojem migrace.

Malá Československá encyklopedie hovoří o pojmu migrace jako o:

Migrace tj.: Přemístění nebo přesídlení množství obyvatelstva .

Přemístění lidí spojené zpravidla se změnou místa trvalého pobytu a dále se dělí na :

- a) Nevratnou- tj. s konečnou změnou místa trvalého pobytu.*
- b) Dočasnou- tj. přemístění na dlouhou, ale dočasnou dobu.*
- c) Sezónní- tj. přemístění během určitých období roku.*
- d) Kyvadlovou- kdy se jedná o pravidelné dojíždění např. za prací nebo do školy.*

Dále migraci dělíme na a) Vnější- tj. za hranice státu (emigrace a imigrace)

- b) Vnitřní.- tj. uvnitř daného státu např. venkov- město(5)*

Pojem migrace si tedy pro potřeby naší práce, můžeme co nejobecněji, definovat jako trvalý či krátkodobý proces přesunu jednotlivců nebo skupin obyvatelstva v daném prostoru. Migrace jako taková má mnoho podob, které se ve své podstatě mohou velmi lišit. Proto můžeme použít již výše uvedené členění na migraci vnější a vnitřní. V naší práci, která se bude dále zabývat integrací cizinců na území České republiky, se budeme podrobněji zabývat migrací vnější.

Migrace vnější

Migrací vnější nazýváme jakoukoli migraci obyvatelstva, při které dochází k přesunu obyvatelstva za hranice státu.

Vnější migraci si pro potřeby naší práce, dle důvodů, které k migraci vedou, můžeme rozdělit na :

a) Migraci dobrovolnou, která reflektuje pohyb jednotlivců, kteří opustili svou vlast dobrovolně, ať již za účelem studia, zaměstnání, sloučení rodiny, nebo z jiných osobních důvodů.

b) Migraci nedobrovolnou, dalo by se říci, vynucenou, která je v našich podmínkách, spíše vyjádřením snahy vyhnout se pronásledování, válečným konfliktům, přírodním katastrofám či jiným situacím, které představují ohrožení života a osobní svobody.

Aby bylo naše dělení migrace úplné musíme si dále vnější migraci rozdělit dle formy jakou migrace probíhá na migraci legální a nelegální.

Migrace legální.

Legální migraci dále definujeme jako jakoukoli migraci obyvatelstva, která probíhá v rámci zákonných norem daného státu.

Migrace nelegální

Definici nelegální migrace bychom si tedy mohli vymezit negativně jako jakoukoliv migraci obyvatelstva, která neodpovídá zákonným normám daného státu.

Motivy k migraci

V celosvětovém měřítku podmiňuje migraci mnoho hledisek. V širokém spektru motivů pak můžeme u migrantů pozorovat některé opakující se trendy.

A podle nich také můžeme rozlišit určité kategorie, jejichž meze by jsme měli nezbytně respektovat, mají-li mít naše řešení možných následků migrace systémový charakter.

Do naší první kategorie můžeme zařadit uprchlíky, kteří splňují kritéria daná Ženevskou úmluvou. Požívají mezinárodní ochrany, prošli řízením o udělení azylu a prokázali že jejich strach z pronásledování je oprávněný.

Do další skupiny můžeme zařadit uprchlíky před násilím a dále také uprchlíky před živelnými katastrofami. Od uprchlíků v prvním případě se odlišují tím, že jejich nouze je zřejmá na první pohled. Neprochází azylovým řízením. A z hlediska jejich pobytu, na území přijímacího státu, je velmi důležitý čas. Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky doporučuje, aby státy, které tyto uprchlíky přijmou pro ně vytvořili tzv. dočasné útočiště.

Jako poslední kategorií pak uvádíme ekonomické pracovní migranty. Tito migranti opouští své domovy zpravidla z důvodu špatné sociální a ekonomické situace rodné země. Přijetí těchto migrantů je pak pro většinu států záležitostí jejich politiky.

Vliv demografického vývoje.

Migrace jako taková je jev, který bude v budoucnosti spíše narůstat. Pomineme-li války a přírodní katastrofy tak jedním z podstatných činitelů, který ovlivňuje migraci, je stoupající počet obyvatel na Zemi. Nárůst počtu obyvatel není stejnoměrný, neprobíhá stejnou rychlostí ani podle stejného vzorce. Přibližně 90% (1/33) světového přírůstku obyvatel připadá na země tzv. třetího světa, které jsou zatíženy chudobou a zadlužením.

Demografická revoluce představuje globální revoluci dnešní doby. Její první fází je vzestup relativního i absolutního přírůstku obyvatel: v druhé fázi relativní přírůstek klesá, ale absolutní přírůstek stoupá (průběh charakteristický např. pro Japonsko a Mexiko) nebo se drží na téže úrovni (tzv. anglický typ průběhu). V další fázi klesá i absolutní přírůstek a postupně nastává tzv. demografické stárnutí populace (2/33).

Vzhledem k tomu, jak jsme již výše uvedli, že tento vývoj neprobíhá na celém světě stejným tempem, dochází k postupnému stárnutí populace vyspělých států. Tyto státy v současné době již potřebují určitý přísun pracovních migrantů. Pokud budou chtít udržet současný ekonomický status svých obyvatel budou, v blízké budoucnosti, více-méně závislé.

1.2 Problematika migrace v České republice

1.2.1 Historická reflexe migračních proudů v České republice

Stěhování jednotlivců, skupin i celých národů je dějinný fenomén, který provází lidstvo od samého počátku. Starý antický svět a křesťanskou Evropu oddělilo stěhování národů. Hranicí mezi středověkem a novověkem bylo objevení Ameriky jako tzv. „Nového světa“. Evropská populační exploze 19. století vyústila do několika silných vystěhovaleckých vln. Tyto se také dotýkaly české společnosti, byť v té době začleněné v mnohonárodnostní Habsburské monarchii.

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 a v následujících letech, hlavně okolo roku 1920, přichází první vlna migrantů z tehdy vznikajícího Sovětského svazu. Po porážce Bílé armády v Jižním Rusku a ustanovením SSSR nastává masový exodus. Jedná se především o politické uprchlíky. V tehdejší Národní shromáždění je podrobně probírána otázka přijetí uprchlíků. Tato jednání vyústí v usnesení vlády z 28.7.1921 o „pomocné akci cizím studentům“. Je vytvořen tzv. „Výbor na pomoc Rusku“. Koncepce vládní pomoci se zaměřuje především na ženy, děti, zemědělce a vědce. V tomto období přichází do Československé republiky přibližně 8500 uprchlíků, jejichž počet se v následujících letech 1922- 23 ještě zvyšuje o několik set. (2/29). Celkový počet uprchlíků ze SSSR, kteří prošli Československem se odhaduje na 20-30 tisíc. (2/30).

Přístup tehdejších úřadů k uprchlíkům byl liberálnější než v jiných zemích. Postavení uprchlíka bylo v tehdejší Československu výhodnější než v zahraničí.

Po volebním vítězství NSDAP v sousedním Německu začíná po roce 1933 odchod mnoha protifašisticky smýšlejících Němců a Československo se stává významným střediskem tranzitu uprchlíků. Na rozdíl od ostatních států Evropy přijímá tyto uprchlíky, aniž by měli vízum. Značnou toleranci projevovali úřady i při přijímání uprchlíků, kteří do Československa přešli ilegálně přes hranici, ať již Šumavskou nebo Krkonošskou. Své sídlo mají v tehdejší Praze mezinárodní organizace např. Liga pro lidská práva, je zde také založen Demokratický výbor na pomoc uprchlíkům (2/31). Tyto organizace všestranně pomáhají uprchlíkům, především však v přesídlení do dalších zemí.

V roce 1937 vyhnalo uzavření Mnichovské dohody z Českého pohraničí přibližně 70 000 Čechů, 11 000 Němců a 17 000 Židů. Od ustanovení protektorátu, do zákazu vystěhovalectví v roce 1943 opustilo Československo legálně 62 000 Židů, dalších několik tisíc uprchlo ilegálně. Migraci obyvatelstva za války lze jen těžko odhadnout, předpokládá se přibližně 500 000 odvečených osob (2/31), toto číslo zahrnuje deportace do koncentračních táborů i pracovní nasazení.

Po roce 1945 je z Československa odsunuto přibližně 3 000 000 Němců. Od roku 1948 následuje vlna poválečné migrace. Postupné otevírání hranic vrcholící srpnem 1968 přináší další vlnu migrace, která se odhaduje na přibližně 80 000- 100 000 osob (2/31). Tato vlna emigrace z tehdejší Československé socialistické republiky pokračuje až do roku 1989.

12.2 Změny v oblasti migrace v České republice po roce 1989

V souvislosti se změnami, které nastaly po roce 1989, došlo i ke změnám ve vývoji migrace. Došlo k politickým změnám a k otevření hranic se západními státy. Přebudování a postupná transformace naší společnosti ve společnost založenou na volném trhu a volném pohybu pracovních míst, přineslo i změny na poli mezinárodní migrace obyvatelstva.

Česká republika se tak stala zemí do které současně směřují stále větší počty migrantů z různých zemí a s různými důvody příchodu, ať již plánují v České republice trvale zůstat, nebo pokračovat do dalších, převážně ekonomicky vyspělých států západní Evropy.

Další podstatnou změnou, ke které v uvedeném čase na poli migrace dochází, je možnost odchodu občanů České republiky do zahraničí, a to převážně za možností získání dobře placeného zaměstnání.

Česká republika tak poprvé za uplynulých 40. let zaznamenává kladný přírůstek způsobený migrací z okolních států, a v roce 1992 zaznamenává nejvyšší přírůstek způsobeným zahraničním stěhováním a to o d roku 1947 (3/13). V následujících letech se počty přicházejících cizinců dále zvyšují, k největšímu nárůstu dochází v roce 1999 (viz tabulka). Tento nárůst se projevuje i na poli nelegální migrace. Pro větší přehlednost uvádíme tabulky ze statistik Ministerstva vnitra.

tabulka č. 1 Počty legálně pobývajících cizinců na území České republiky k 31.12.2001

Stav 31.12. roku	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Celkem cizinců s povoleným pobytem v ČR.	49 957	77 668	104 343	59 207	199 152	210 311	220 187	228 862	200 951	210 794

tabulka č. 2 Počty osob nelegálních migrantů zadržaných na hranicích České republiky k 31.12.2001

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nelegální migrace přes státní hranice ČR. zjištěno osob z toho cizinců	43 302	20 480	19 172	23 705	29 339	44 762	32 325	32 720	23 843
	41 765	18 332	17 132	21 179	27 325	42 957	30 337	30 761	21 090

Přičemž k osobám nelegálních migrantů musíme říci, že se jedná pouze o počty migrantů, které se podařilo zadržet. Skutečné počty těchto migrantů tak mohou být ve skutečnosti vyšší.

Za 9 let trvání České republiky bylo při nedovoleném způsobu překročení státních hranic České republiky nebo při prokazatelném pokusu zjištěno téměř 270 000 osob, z toho více než 252 000 cizinců. Vývoj nelegální migrace kopíruje situaci ve světě i opatření přijímaná v České republice a sousedních státech. Konflikty provázející rozpad bývalé Svazové federativní republiky Jugoslávie se výrazně projevovaly ve všech statistikách nelegální migrace od vzniku České republiky až do roku 1999.

V roce 2001 klesla nelegální migrace přes státní hranice České republiky zhruba na úroveň roku 1996. Na základě uvedených skutečností lze konstatovat, že tato situace svědčí o dvou základních problémech. Prvním je, a to i navzdory k přijímaným opatřením, nedostatečně funkční ochrana státních hranic mezi Českou a Slovenskou republikou; druhým pak fakt, že řada zjištěných cizinců vstupuje na území České republiky legálně (na základě uzavřených dohod o bezvízovém styku) a snaží se o ilegální přechod do zemí západní Evropy. Za příklad mohou sloužit například občané Rumunska.

V průběhu 90. let 20. stol. se tak Česká republika stává zemí, do které stále více směřují migranti, a to jak legální, tak mnohdy nelegální cestou. Tato situace je nezvyklá a také velmi složitá.

Řešení této situace vyžaduje, pro novou, vznikající demokracii, hlavně spolupráci s ostatními Evropskými státy.

Návrat emigrantů

Po změnách, které nastaly v roce 1989 si mnoho lidí, kteří v minulosti opustili Českou republiku uvědomilo, že by se mohli vrátit do vlasti. Návrat emigrantů se tak stává jedním z nových jevů, které na poli migrace vznikají v České republice po roce 1989. Stát zde vycházel z filozofie, že většina emigrantů opustila svou vlast nedobrovolně, a tak se rozhodl pomoci všem emigrantům bez rozdílu. Musíme říci, že emigranti, přicházející především ze států Západní Evropy byli většinou ekonomicky zajištěni.

A pomoc státu v této oblasti směřovala spíše k navázání původních vazeb. Přesto mnoho problémů, které v této souvislosti vzniklo, nebylo do současné doby uspokojivě vyřešeno. Z těchto důvodů se také mnoho emigrantů rozhodlo do České republiky nevrátit. Majetkové otázky, které byly a jsou spojeny s návratem emigrantů, vrhly stín nejen na Českou společnost, ale i na vracející se emigranty.

U spousty našich občanů vyvolává toto téma negativní emoce, a návrat emigrantů je tak v jejich očích spojen především se snahou o získání ekonomických prostředků než s návratem do vlasti.

Pracovní migrace

V souvislosti se změnou politického uspořádání a s nástupem demokracie končí také vlna odchodu našich občanů do zahraničí z politických důvodů. Česká republika se tak z azylového hlediska stává bezpečnou zemí a okolní státy Západní Evropy také přestávají naše občany z těchto důvodů přijímat.

V této době tak u občanů České republiky vzrůstá zájem o práci v zahraničí a vzniká vlna nové specifické pracovní migrace, která je ovlivněna především ekonomickými důvody, nezaměstnaností a ve srovnání se státy Západní Evropy i nízkými výdělky. Tato v počátku masivní migrační vlna ovlivnila Českou republiku nejen ekonomicky. Po zpřísnění podmínek pro zaměstnávání cizinců v sousedních státech, se způsob migrace, do té doby směřující spíše k trvalejšímu charakteru, mění na migraci dočasnou. A později, především v oblastech, které sousedí se Západními státy Rakouskem a Spolkovou republikou Německo, se změnil na typické dojíždění za prací. Tento specifický způsob obživy, který spočívá v práci v zahraničí a v pobírání sociálních dávek na našem území, trvá u některých obyvatel dodnes a je jedním z problémů, který snad uspokojivě vyřeší až vstup České republiky do Evropské Unie.

Návrat Volyňských Čechů

Jedni z prvních cizinců, kteří po roce 1989 přišli do České republiky byli původní obyvatelé předválečného Československa Volyňští Češi. Tito se stali vlivem válečných konfliktů občany jiného státu a to Sovětského svazu. V této zemi pak žili dalších 50 let. Po změnách, které nastaly v roce 1989 pamatovala Česká republika i na tyto krajany v jejich nelehké situaci.

Byl vypracován program pro pomoc krajanům ze vzdálených a ohrožených teritorií, tento se uskutečňoval na základě usnesení vlády České republiky č. 72 ze dne 17. ledna 1996 „o zásadách politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí“(7). a od roku 1994 do roku 2001, kdy v červnu přišla do České republiky poslední rodina.

Bylo zabezpečeno přesídlení pro přibližně 818 osob tj. 201 rodin našich krajanů žijících v zahraničí. Tento projekt se dočkal nebyvalé podpory veřejnosti. Při výzkumech veřejného mínění ohledně přesídlení Volyňských Čechů, vyjádřilo 24% respondentů jednoznačný souhlas, 33% se přiklonilo k jejich návratu a jen 10% respondentů bylo jednoznačně proti.(6/2)

Zhoršující se ekonomická situace států Východní Evropy, v souvislosti se špatnou ochranou státních hranic, má za následek také příliv většího počtu migrantů, kteří do České republiky přicházejí z ekonomických důvodů a to nejenom za účelem v České republice trvale nebo přechodně pobývat, ale na začátku 90. let 20. století také, stále více, z důvodu tranzitu přes naše území směrem do ekonomicky vyspělých států Západní Evropy.

Tato skutečnost způsobila, že se Česká republika společně s Polskem a Maďarskem stala součástí tzv. migrační nárazníkové zóny mezi státy Evropské unie a státy tzv. Východní Evropy.

Trendy, které charakterizují nárazníkovou zónu můžeme stručně charakterizovat takto:

- široká paleta migračních typů včetně nelegální migrace
- velký význam pracovní migrace
- masivní tranzitní migrace
- snížení migrace domovské populace
- významná migrační atraktivita hlavních měst

V rámci zemí, které tvoří „náravníkovou zónu“, pozorujeme podobnost výše uvedených trendů a to především intenzivní tranzitní migraci a velkou pracovní migraci.

Česká republika se tak vzhledem ke své geografické poloze na rozhraní mezi tradičně vyspělým západem a méně rozvinutým východem díky svému stabilnímu politickému uspořádání, vyšší životní úrovni obyvatelstva, ale především relativně liberální legislativě a praxi uplatňované vůči migrujícím cizincům stává zemí která je atraktivní pro stále stoupající počet migrantů. Tyto migranti však již nesměřují do České republiky pouze s cílem v ní trvale zůstat, ale také a to stále častěji s cílem pokračovat přes naše území do států Evropské Unie.

Vzhledem k politice Evropské Unie v oblasti migrace, která směřuje k větší uzavřenosti a k většinou dobré ochraně hranic, zůstává v zemích „náravníkové zóny“ a tím samozřejmě i v České republice množství cizinců u nichž nebyl naplněn hlavní cíl jejich snažení. Přítomnost těchto migrantů v České republice je jedním z hlavních problémů integrace cizinců. Těžko můžeme integrovat cizince, kteří v České republice zůstat nechtějí a při nejbližší příležitosti se zemi pokouší opustit a to většinou nelegální cestou. Protože se jedná o cizince, kteří k nám přicházejí nejenom z relativně blízké Východní Evropy, ale i ze zemí tzv. „třetího světa“ je reakce veřejnosti na tyto cizince převážně negativní. Ne všichni obyvatelé České republiky jsou schopni přijmout cizince i s jejich sociokulturní odlišností.

1.2.3 Česká republika- cíl migrantů

Česká republika se v období přibližně 10 uplynulých let stala cílem velkého počtu migrantů. Široké spektrum motivů a důvodů jejich příchodu obsahuje nejenom uprchlickou migraci vynucenou válečnými konflikty v bývalé Jugoslávii, ale i masivní nástup převážně pracovních migrantů. Ať jsou již důvody jejich příchodu jakékoli, všichni přicházejí do České republiky buďto s cílem zde zůstat, anebo což je v současnosti častější, s cílem pokračovat dále do některého ze států Evropské Unie.

Převážně velký nástup pracovní migrace přináší problémy, se kterými se do současné doby Česká republika nemusela potýkat, nebo se potýkala jen v omezené míře. Řešení těchto obtíží přináší mnoho problémů orgánům státní správy a spotřebovává více prostředků než může v současné ekonomické situaci stát na jejich řešení vynakládat. A to i v případě, že vezmeme v úvahu všechny klady, které sebou pracovní migrace přináší. Toto však není jen

náš problém. Migrace probíhá většinou v mezinárodních souvislostech a jako takovou ji musíme chápat. Stejně problémy, se kterými se potýkáme, v minulosti řešilo, nebo v současnosti řeší většina okolních států.

Migrace však sebou nepřináší jen kladné stránky, poznáváme i negativní aspekty migrace. Jedná se o kriminalitu ve formách, které jsme do současnosti v takové míře nepoznali. Ať již jde o trestné činy páchané na cizincích, nebo cizinci. Jedná se o trestnou činnost převážně organizovaného charakteru a to převaděčství, obchod bílým masem, loupežná přepadení, vydírání.

Z hlediska migrace si uplynulých 10 let v historii České republiky můžeme rozdělit na přibližně dvě části. Ta první je charakteristická příchodem značného množství uprchlíků z oblasti států bývalé Jugoslávie. A ta druhá prudkým nárůstem pracovní migrace a to převážně z Ukrajiny a dalších nástupnických států bývalého Sovětského svazu. Obě migrační vlny spolu přinášejí své specifické problémy. Je jedno, zda migranti přicházejí za prací, nebo protože se cítí a jsou pronásledováni. Jako v každé populaci tak i v té migrující jsou obsaženi lidé poctiví i nepoctivci.

Největší podíl na migraci v počátku 90. let 20. století tj. od roku 1990 přibližně do roku 1994 měli především občané bývalé Jugoslávie a to zejména etničtí Albánci z oblasti Kosova. Důvodem zde byly vleklé válečné konflikty, které v oblasti tzv. „Balkánu“ nastaly po rozpadu Jugoslávské svazové republiky. V této oblasti bylo nuceno opustit své domovy velké množství lidí. Jednou z nejpostiženějších skupin byli právě etničtí Albánci. Ale odešlo i značné množství Srbů a Chorvatů. Cílem těchto uprchlíků se stala především západní Evropa, kde v Německu žije dosti početná menšina jejich krajanů, kteří jsem v minulosti přišli za prací. V roce 1994 byl v České republice zaveden vízový režim pro některé nástupnické státy Jugoslávské svazové republiky. A i v sousedním Německu byly zpřísněny požadavky na vstup. Migrační tlak se proto v této době přesouvá do sféry nelegální migrace. Tuto oblast velmi rychle opanovali většinou velmi dobře organizované gangy převaděčů. Podíl individuální nelegální migrace se tak v této době snižuje asi na 5-10% celkového podílu nelegální migrace, oproti nelegálním přechodům hranic za asistence další osoby.(7). Vzhledem ke zpřísněnému režimu ochrany hranic nás v druhé polovině 90. let 20. stol. tento migrační tok již nezasáhl.

Přesto mají občané bývalé Svazové republiky Jugoslávie a jejich nástupnických států, spolu s občany Rumunska, dle statistik Ministerstva vnitra, v tomto období největší podíl na objemu nelegální migrace. Tato migrace je z pohledu České republiky nejčastěji tranzitního charakteru. Jejím cílem, je jak již bylo výše řečeno, Spolková republika Německo a ostatní státy Evropské Unie.

Z dalšího širokého spektra migrantů, kteří přicházejí do České republiky je přibližně 20% migrantů z Asijských států a to především z Vietnamu. Další značný podíl mají migranti z Afrických zemí a to převážně Severní Afriky. V současnosti největší podíl na migraci mají občané ze zemí bývalého Sovětského svazu a to především z Ukrajiny a Ruské federace (7).

Pro občany ze zemí bývalého Sovětského Svazu, kteří přicházejí do České republiky za prací, jsme zemí spíše cílovou než tranzitní. Sice na tom nejsme tak ekonomicky dobře jako země Evropské Unie, ale vstup do České republiky je podstatně jednodušší, a také zde není tak silná jazyková bariéra jako v např. sousedním Německu. Motivy k migraci jsou více než jasně. Pomineme-li vleklé válečné konflikty v zemích bývalé Jugoslávie, tak jedním z hlavních důvodů je pro migranty ekonomická situace v zemích jejich původu.

Česká republika, se tak díky svému geografickému postavení ve středu Evropy na jakémisi rozhraní mezi ekonomicky vyspělými státy Evropské Unie a méně vyspělými státy Střední a převážně Východní Evropy stává zemí, která v procesu migrace zastává roli země převážně tranzitní.

U většiny migrantů, kteří k nám přicházejí, ať již legálně, jako turisté, nebo nelegálně, přes Tzv. „zelenou hranici“ pozorujeme snahu co nejrychleji přejít přes naše území a Českou republiku opustit směrem na západ do ostatních států Evropy. Tuto „rolí“ zastávala České republika i v minulosti. Přes naše území směřovalo mnoho armád za svými cíly, vedly tudy kupecké stezky, přicházeli věrozvěstové. I v naší nedávné minulosti došlo k větší vlně tranzitní migrace a to ještě před pádem komunismu v roce 1989 přes naše území odešlo do Západního Německa mnoho občanů Německé demokratické republiky. A od roku 1990 počty cizinců přicházejících do České republiky s úmyslem pokračovat přes naše území do některého z dalších států Evropy rostou.

Opustíme-li specifickou tranzitní migraci, tak převážně v druhé polovině 90. let 20. století pozorujeme v České republice masivní nástup migrace převážně pracovního charakteru. Tato pracovní ekonomická migrace hraje hlavní úlohu v širokém spektru migrace u nás do současné doby.

Zapříčinila to převážně situace na trhu práce a poměrně liberální legislativa nastolená vůči migrantům. Česká republika se tak stala součástí zemí, které byly schopny se v uplynulých letech ekonomicky transformovat a odolat tak propadu životní úrovně obyvatelstva, ke kterému došlo především v zemích bývalého Sovětského svazu.

Právě zlepšující se ekonomická situace České republiky a hlavně pokles zájmu našich občanů o podřadné dělnické profese vedly k tomu, že o práci u nás projevilo zájem větší množství cizinců a to převážně ze zemí Východní Evropy.

Tato situace nevznikla náhodně, ale je výsledkem vývoje ke kterému došlo po roce 1989. Začátkem 90. let 20. století byla v České republice uskutečněna reforma politického systému a současně byl nastartován proces ekonomické transformace. V období let 1993- 1996 náš stát procházel obdobím relativně úspěšné ekonomické transformace, které se projevilo i přílivem pracovních migrantů. V tomto období počet cizinců s dlouhodobým pobytem na území České republiky vzrostl z přibližně 78 000 na 199 000 (7). Vzhledem k ekonomickým problémům, se kterými se Česká republika potýkala po roce 1996 klesla životní úroveň obyvatelstva a také došlo ke snížení poptávka po cizí pracovní síle. Zavedení vízové povinnosti pro některé státy Východní Evropy zavinilo, že se počet legálně zaměstnaných cizinců v letech 1997 až 1999 zvýšil pouze o necelé 3000 osob(7). A poprvé tak Česká republika zaznamenala větší nárůst přílivu migrantů přicházející za účelem sloučení rodiny, než migrantů pracovních. V oblasti nelegální migrace a ilegálního pracovního trhu můžeme situaci jen odhadovat, předpokládáme však, že se počet nelegálních migrantů nezměnil.

Etnické složení pracovních migrantů v České republice je poměrně pestré, i když nejpočetnější skupiny jsou tvořeny občany z několika zemí. V současné době tvoří nejpočetnější skupinu pracovních migrantů u nás Ukrajinci, následují Vietnamci, Poláci a Rusové. Specifickou a početnou skupinu pracovních migrantů tvoří v České republice Slováci. Ti po rozdělení federace v roce 1993 zůstali přirozenou součástí trhu práce a na rozdíl od ostatních migrantů nemusí žádat o povolení pro zaměstnání, mají pouze povinnost zaměstnání ohlásit. Další velkou skupinou pracovních migrantů jsou na území České republiky Vietnamci. Podle statistik Ministerstva vnitra jich na území České republiky žije přibližně 23 000 (7) všichni působí v ekonomice České republiky především ve sféře malého a středního podnikání. Občané Polska cca 16 500 (7) osob. Pracují v České republice většinou pouze na základě kontraktů. Vykonávají spíše podřadná zaměstnání ve stavebnictví, textilním průmyslu a hornictví. Sféra jejich působení je především podél hranic s Polskou republikou.

Relativně největší počet pracovních migrantů tvoří občané zemí bývalého Sovětského svazu a to Ukrajiny cca 55 000 (7) a Ruska 12 000 (7). Právě oni byli jedni z prvních přistěhovalců, kteří pochopili, že v možnost výdělků v České republice je pro ně mnohem reálnější než v západní Evropě.

Pracují zde většinou na základě povolení, které jim obstarávají tzv. „zprostředkovatelé“ nebo jak ji, říkají sami Ukrajinci „klienti“. Právě tyto osoby nejvíce bohatnou na práci, ať již legální nebo nelegální, svých krajanů. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, tedy k tomu, že nejvíce zaměstnaných cizinců v České republice pochází z Ukrajiny, rozhodla se vláda v rámci mezinárodních dohod stanovit pravidla pro zaměstnávání těchto cizinců. A tak v roce 1996 byla podepsána dohoda mezi vládou České republiky a vládou Ukrajiny o vzájemném zaměstnávání občanů České republiky a Ukrajiny. Tato dohoda stanoví, že zaměstnávání cizinců bude probíhat pouze prostřednictvím státních orgánů zabývajících se zaměstnaností- Úřadů práce. Tato dohoda si kladla za cíl vyloučit z procesu sjednávání práce již zmíněné zprostředkovatele. V roce 2000 byla zavedena Vízová povinnost pro některé státy bývalého Sovětského svazu. A bývalí zprostředkovatelé získali nové možnosti. Nyní, za podstatnou úplatu, přes své kontakty z minulosti zařizují Ukrajinským dělníkům víza. Tato skutečnost nám ukazuje, že jediná možnost, kterou můžeme nastolit pořádek v tak složité problematice jakou migrace doopravdy je, je pružně reagující legislativa.

I.2.4 Právní postavení cizinců v České republice

Odpovídající právní postavení cizince je základním předpokladem pro úspěšnou integraci cizince do společnosti. Kvalita právního postavení cizince v rozvinuté demokratické společnosti by neměla být brána pouze z hlediska pobytového režimu a jeho podmínek. Obecně by mělo být toto postavení pojímáno i v návaznosti na otázky udělování státního občanství jako nejvyššího možného právního postavení občana České republiky.

Legislativní rámec

Základem každého právního státu by měly být, a také samozřejmě jsou, právní normy. A v tak složité situaci jakou migrace doopravdy je, jsou také právní normy jediným možným způsobem, kterým se stát může bránit nekontrolovatelnému přílivu cizinců.

Těmito právními normami stát svým občanům zaručuje, že nejen ochrání své občany před všemi negativními jevy, které nekontrolovatelná migrace přináší, ale také v principu rovnosti před zákonem, zaručí stejné příležitosti všem migrantům, bez ohledu na jejich původ, náboženství či rasu.

V souvislosti se změnami, ke kterým došlo v České republice po roce 1989, se výrazně změnila i situace v oblasti migrace.

Díky „otevření hranic“ bylo mnoha občanům České republiky umožněno opustit svou vlast a hledat si výhodné zaměstnání, především ve státech Evropské unie. Na druhou stranu, však vzrostly počty migrantů, které do České republiky směřují. Tito migranti zde plánují legálně či nelegálně zůstat, nebo pouze pokračují přes naše území do některého dalšího státu. Tato skutečnost nám zavdává nutnost spolupráce s ostatními státy. Musíme vytvořit právní normy nejen v souladu s mezinárodním právem, ale pokud možno tak, aby jsme efektivně pomohli těm, kteří to doopravdy potřebují, a aby zároveň byly chráněny oprávněné zájmy občanů České republiky.

Při vytváření svých právních norem v oblasti migrace, vycházíme především z mezinárodního práva. Zde jsou zakotveny některé všeobecně závazné právní předpisy, např. Úmluva o postavení uprchlíků, které vznikly jako reakce na velké migrační tlaky v souvislosti s celosvětovými změnami po obou světových válkách.

Po první světové válce a dva roky po vzniku Ligy národů se v roce 1921 problémem uprchlictví a migrace zabývá poprvé právě Liga národů, která jmenuje svého Vysokého komisaře pro uprchlíky Dr. Fridtjov Nansena, který z pověření Ligy řídil repatriaci válečných zajatců. Tento delegát mj. prosadil zvláštní uprchlický dokument, který uznalo 52 států.

Po druhé světové válce v roce 1946 vzniká Mezinárodní uprchlická organizace, která řeší problémy válečných uprchlíků a to až do roku 1952. Mezitím v roce 1950 ustavuje OSN stálý orgán pro uprchlické otázky- Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Následujícího roku je v Bruselu založen Mezivládní výbor pro evropskou migraci, který působí až do osmdesátých let 20. století. V tomto roce je také Valným shromážděním OSN přijata Úmluva o postavení uprchlíků, která sjednocuje předchozí mezinárodní dohody o postavení uprchlíků a stanoví minimální standard zacházení s uprchlíky. Tato dohoda je do současné doby jednou z nejdůležitějších norem na poli migrace. K této úmluvě přistoupilo i Československo a jeho nástupnické státy, včetně České republiky, která tuto dohodu publikovala ve sbírce zákonů 6.8.1993.

V souvislosti s přípravou České republiky na vstup do Evropské unie došlo i k úpravám právních norem týkající se vstupu a pobytu cizinců na území České republiky. Poslední novelizace zákona č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon č. 326/1999 Sb.).

Upravuje vstup a pobyt cizinců na území České republiky v souladu s právními normami Evropské unie. Tento zákon, mimo jiné řeší i otázky, které přímo nesouvisí s naším vstupem do unie, ale například umožňuje snížit rizika spojená se zneužitím řízení o udělení azylu nelegálními migranty. Práci cizinců a vstup cizinců na trh práce v České republice upravuje zákon č. 1/1991 Sb. V roce 2001 byla schválena Parlamentem České republiky novela zákona o Azylu č. 325/1999 Sb. Cílem této novely bylo nejen sjednocení naší stávající právní úpravy týkající se azylu s normami Evropské unie, ale hlavně řešení kritického stavu v oblasti azylu v České republice. (prudký nárůst počtu žadatelů o azyl v uplynulých letech). Tato novelizace mimo jiné upravuje postup orgánů při řízení o udělení azylu. Dále v souladu s Listinou základních práv a svobod umožňuje udělení azylu odlišně od Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Nově byla také zakotvena možnost udělení azylu z humanitárních důvodů, byl ustanoven institut tzv. třetí bezpečné země a bezpečné země původu, byly také rozšířeny důvody, podle kterých je možno zamítnout žádost o udělení azylu, jako zjevně nedůvodnou, a byla stanovena lhůta 30 dní k rozhodnutí o této žádosti.

Vedle výše uvedených zákonů ovlivňuje podmínky pobytu cizinců ještě mnoho dalších dílčích právních předpisů. Tyto právní normy buď určitým způsobem regulují specifické aspekty migrace nebo spoluurčují ekonomické a sociální podmínky života cizinců na území České republiky. Jsou to např. zákon o zdravotním pojištění, zákon o sociální podpoře a péči nebo zákon o nabývání a pozbývání státního občanství.

pobytový statut cizince

Základním právním předpisem upravujícím podmínky pobytu a samotný pobyt cizinců na území České republiky je, již námi výše zmiňovaný, zákon č. 326/1999 Sb. Podle tohoto zákona je cizinec oprávněn pobývat na území České republiky buďto přechodně nebo trvale.

Přechodně může cizinec v České republice pobývat pouze na základě víza. Bez víza může cizinec setrvat pouze v případě, stanoví-li tak vláda, mezinárodní smlouva o zrušení vízové povinnosti, nebo z dalších důvodů, které jsou taxativně určeny právě zákonem č. 326/1999 Sb.

Zákon stanoví různé druhy víz. Jedno z hlavních dělení je na víza krátkodobá (do 90 dní pobytu) a dlouhodobá (nad 90 dní pobytu). Z našeho pohledu, a z hlediska zaměření naší práce, patří mezi nejvýznamnější právě víza s dobou pobytu nad 90 dnů.

Zvláštními formami přechodného pobytu jsou víza udělená za účelem dočasné ochrany a vízum udělené za účelem strpění pobytu. Vízum za účelem dočasné ochrany se uděluje cizincům, kteří prchají před ozbrojeným konfliktem nebo stálým násilím, a to za dalších zákonem přesně stanovených podmínek. Vízum za účelem strpění se uděluje cizincům, kterým ve vycestování z České republiky brání objektivní příčiny, nebo jehož vycestování není možné z důvodů stanovených tímto zákonem.

Trvale pobývat na území České republiky je oprávněn cizinec na základě povolení k trvalému pobytu, které je udělováno za podmínek stanovených v z.č. 326/1999 Sb. a to zejména za účelem společného soužití s občanem České republiky, sloučení rodiny, pokud manžel, příbuzný v pokolení přímém nebo sourozenec cizince má trvalý pobyt na území. Dále pak z humanitárních důvodů, nebo protože je tento pobyt cizince v politickém zájmu České republiky.

Po deseti letech pobytu může cizinec, pobývajícím přechodně na území, požádat o povolení k trvalému pobytu.

Pobytový statut cizince musí vycházet z požadavků právní jistoty a požadavku ochrany jeho rodinného života. Forma pobytového statutu cizince legálně žijícího na našem území, se musí rovnat právnímu postavení občanů České republiky. Integrace cizinců, ve své podstatě, musí vycházet z možnosti cizince měnit, v průběhu svého pobytu, formu pobytového statutu za vyšší. Přitom je současně nutné přesně stanovit podmínky, aby nemohlo dojít ke zneužití ze strany nelegálních migrantů. Tito se snaží, zejména v případech pobytu na krátkodobá turistická víza, o nekontrolovatelný přechod směrem k trvalejším formám pobytu.

státní občanství

Udělení státního občanství České republiky upravuje zákon č. 40/1993 Sb o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona může cizinec nabývat státní občanství narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území České republiky, prohlášením a udělením. Zvláštní ustanovení tohoto zákona pak platí pro občany České republiky, kteří své občanství pozbyli v době od 25.2.1948 do 28.3.1990.

Cizinci je státní občanství uděleno, pokud splní zákonem stanovené podmínky. Těmito podmínkami jsou.

- povolený trvalý pobyt v České republice po dobu nejméně pěti let
- pětiletá trestní bezúhonnost
- pozbytí cizího státního občanství
- znalost českého jazyka

Podmínka pozbytí státního občanství pak neplatí v případě, že se jedná o osobu bez státního občanství, nebo osobu, které byl přiznán statut uprchlíka.

Orgány, které rozhodují o udělení Českého státního občanství mohou ve zvlášť stanovených případech některé z výše uvedených podmínek prominout.

Rozhodnutí o tom, zda bude trvale usídlený cizinec usilovat o udělení občanství (naturalizaci), je ponecháno čistě na uvážení cizince. Jestliže však, v rámci integrace cizinců, vycházíme z předpokladu, že občanský statut nejlépe zajišťuje rovnost všech členů společnosti, měla by být politikou státních orgánů snaha o vytvoření co nejpříznivějších podmínek pro naturalizaci.

V roce 2001 bylo v České republice uděleno státní občanství České republiky 1 121 cizincům (7), což je o 62 osob více než v roce 2000 . Z uvedeného počtu získalo státní občanství České republiky 40 cizinců s přiznaným postavením uprchlíka.

Největším počtem byli zastoupeni občané Polska (163), Rumunska (140), Bulharska (132) a Ukrajiny (173), z toho 56 případech se jednalo o osoby přesídlené do ČR v rámci pomoci poskytnuté krajanům z oblasti Černobylu. (7)

1.3 Způsoby řešení následků migrace

Řešení následků migrace, jejich těžkostí a problémů, které přináší, není v Evropě novým společenským fenoménem. V České republice se však tento jev výrazněji projevuje až v první polovině 90. let 20. století. Tehdy v důsledku komplexních celospolečenských změn po roce 1989 dochází k postupnému růstu počtu cizinců, kteří do České republiky přicházejí, a kteří z různých důvodů chtějí v České republice žít.

Migrační tlaky jsou obecně globálním problémem, který v současnosti a zřejmě ani v blízké budoucnosti neskončí. Budeme-li se za této situace zabývat řešením problémů souvisejících s migrací, musíme se zabývat problémy jednotlivců. Celá migrující populace není jednotným celkem, má svou složitou strukturu, sestávající se z velmi odlišných celků a v neposlední řadě také z jednotlivých osob. Neexistuje přesný model migranta. Každý migrant má k migraci své nepochybné důvody, někam míří, odněkud vyšel a má jasnou představu o svém cíli.

Současná společnost však nemůže přijmout všechny migranty beze zbytku. Přímou konfrontaci s nekontrolovatelným přílivem migrantů, by současné pojetí hodnot a tradicí utvořené způsoby života nemusely vydržet. V této době a za této situace, kdy se současná Evropa stává pevně propojeným svazkem není, a nemůže být řešení následků migrace pouze naším problémem. Vzniká nutnost vytvoření funkčního Evropského systému, který zaručí všem zúčastněným stranám vyrovnané podmínky, zaručí pomoc potřebným a současně ochrání oprávněné zájmy občanů. Každý stát pak tento systém, postavený na stejných základech, rozvine ve svých specifických podmínkách.

Způsobů řešení následků migrace není mnoho. Řešením zde není, ani úplné uzavření hranic s cílem nikoho nevpustit, ani úplná asimilace migrantů. Pro ty migranty, kteří se rozhodli v České republice zůstat a žít trvale, musíme rozvinout systém založený na plnohodnotné integraci do společnosti.

I.3.1 Integrace cizinců

Integrací rozumíme

Stav či proces začleňování jednotlivců nebo skupin do stejného sociálního celku (kolektivu, společnosti). Jedinci nebo začleňované kolektivy si osvojují pravidla a zvyky kolektivu souběžně s tím je kolektiv postupně přijímá jako plnoprávné členy. Nedostatečná integrace sociální vede k rozrušování společenských mechanismů.(5)

Integraci v tomto případě chápeme jako kvalitativně vyšší stupeň adaptace. Je výsledkem učení na kognitivní i emotivní úrovni.

Cizinec musí pro něj neznámé prostředí do kterého se chce integrovat poznat a současně by měl zvládat i všechny nepříjemné emoce, které toto poznávání přináší.

V tak náročném procesu jakým integrace je, je také důležitý vysoký stupeň motivace. Kdyby byl motivován nedostatečně mohlo by dojít k ukončení integračního procesu a k izolaci jednotlivého cizince v rámci vlastní komunity, respektive etnické skupiny.

Podobným procesem učení by také měla procházet majoritní společnost, ta se učí rozumět cizincům, učí se chápat jejich odlišnost a vytváří si tak vlastní rozšířené normy. Právě změna postojů většinové společnosti je podmínkou úspěšné integrace cizinců.

Sociální integrace cizinců, ať již se jedná o uprchlíky nebo o pracovní migranty, zahrnuje zásady vstupu na území státu, přístupu k sociálním výhodám jako je zaměstnání, vzdělání, bydlení, právo na sloučení rodiny a pod. Důraz by v tomto případě měl být kladen na možnosti migrantů přiměřeně se podílet na společenském, hospodářském a veřejném životě společnosti a přitom svobodně udržovat vlastní kulturní a náboženskou identitu.

Klíčem k úspěšné integraci je nejenom určení povinností, ale i určení práv. A právě prisouzení práv běžného občana imigrantům otevírá možnosti jejich další integrace. U imigrantů by měl být podporován pocit sounáležitosti s novou společností, bez nutnosti opustit vlastní identitu, vlastní etnické základy. Předpokládáme, že pro migranty je snazší identifikace se společností, která má pozitivní přístup k myšlence stejných práv pro všechny své členy, než se společností, ve které bují xenofobní nálady a šance na integraci je malá či spíše mizivá.

Jednou z podmínek úspěšné integrace do společnosti je získání vhodného zaměstnání. Práce jako zdroj příjmů je důležitým faktorem při kvalitním a plnohodnotném začlenění do společnosti. Získané finanční prostředky umožňují tolik potřebnou nezávislost a samostatnost. Možnost získání vhodného a dobře placeného zaměstnání, však bývá jedním z důvodů pro migraci. Subjektivně špatně vnímaná ekonomická situace migrantů v zemích jejich původu nutí k odchodu značné množství osob. Získání zaměstnání je důležité i z hlediska veřejného mínění. Migranté nesmí být vnímáni jako zátěž státu.

Jako nejdůležitější část úspěšné integrace jedince do společnosti pak bereme odstranění komunikačních problémů. Člověk, který nemá potřebné jazykové vybavení, není schopen v jakékoli sociální situaci adekvátně reagovat. Důsledkem je, že se ve společnosti hůře cítí, má strach, stává se nejistým. Tato skutečnost může vést až k úplnému zastavení integračního procesu a k izolaci cizince uvnitř vlastní komunity.

Osvojení si jazyka země, do které migrant přichází, má i svůj sociálněpsychologický význam. Člověk, který zvládá komunikaci se společností, bývá touto společností také snadněji akceptován.

Integraci cizinců do společnosti můžeme v podstatě pojmut dvojím způsobem. Jako integraci jednotlivých osob na základě rovnosti před zákonem, nebo jako integraci skupin tedy menšin.

První způsob je uplatňován v České republice a historicky souvisí s konservatismem. Druhý spíše liberální, klade důraz na ochranu menšin.

Těžko říci, který ze způsobů je lepší, oba mají své příznivce i odpůrce.

I.3.2 Praxe v oblasti integrace cizinců v České republice

Problematika integrace cizinců se v České republice projevuje již od první poloviny 90. let. 20. století, kdy dochází k prudkému nárůstu cizinců, kteří chtějí v České republice trvale žít. Problematiku integrace cizinců tedy nechápeme jako zcela nový jev, se kterým se musí soudobá společnost vypořádat, ale jako úkol před který je naše společnost postavena. A vyřešení tohoto úkolu a zavedení tohoto řešení do praxe je v současné době to nejdůležitější co musí Česká republika na poli mezinárodní migrace udělat.

Integrace cizinců, tedy každého cizince zvlášť, probíhá individuálně na základě rovnosti před zákonem. Na základě tohoto principu je v České republice chápána jako spontánní nebo cílevědomé chování jedince (nebo skupiny), které vede k začlenění do života společnosti. Tento průběh se pak projevuje ve více rovinách. Na jedné straně zde stojí nutnost vytvoření podmínek, většinou legislativních, které povedou k možnosti začlenění cizinců do společnosti. Tímto rozumíme: pobytový status cizince vyslovený zákonem, možnost zaměstnání, možnosti bydlení, vzdělání a dalších sociálních a kulturních podmínek které umožní vést cizincům život plně srovnatelný s právy i povinnostmi občanů České republiky, v neposlední řadě, pokud o to cizinci projeví zájem i možnost získání státního občanství České republiky.

Na druhé straně je zde chování cizinců nebo jejich komunit, to jaký mají k integraci přístup a jak s vytvořenými podmínkami zacházejí.

V rámci integrace cizinců se musíme zaměřit nejen na cizince, ale i na občany České republiky, neboť proces integrace je především procesem vzájemné interakce cizinců a majoritní společnosti.

Za cílovou skupinu v oblasti integrace musíme obecně považovat všechny dlouhodobě legálně usazené cizince, kteří žijí na území České republiky nejméně po dobu jednoho roku a to bez ohledu na jejich pobytový status.

Jedná se o tyto kategorie cizinců

- cizinci, kterým byl udělen pobyt, ať již trvalý nebo přechodný
- osoby, kterým byl udělen azyl
- cizinci, kterým bylo vydáno vízum za účelem sloučení rodiny

Tyto základní kategorie cizinců můžeme dále rozšířit, bez ohledu na délku a účel pobytu, o cizince, u nichž lze stálost jejich pobytu odvodit z účelu pro který byl pobyt povolen. Zvláštní kategorií cizinců představují nezletilé děti, kterým by měl být umožněn přístup do vzdělávacího a výchovného systému, bez ohledu na délku a účel či snad legálnost jejich pobytu, a ženy z přistěhovaleckých a etnických komunit. V jejich případě by měla být věnována zvýšená pozornost možnosti zlepšení rovnosti uvnitř vlastní komunity a podpoře svobodné volby ženy ohledně vlastního života a osobních rozhodnutí. Dále, hlavně v oblasti kultury a vzdělávání, musíme cílovou skupinu integrace rozšířit ještě o státní občany České republiky, kteří svým původem náležejí ke konkrétní cizinecké komunitě.

U občanů České republiky, v rámci integrace cizinců, je potřeba se zaměřit především na informovanost obecné společnosti a na vzdělávací programy zaměřené na zvyšování tolerance a porozumění. Z hlediska státní politiky je pak potřeba zaměřit se především na úředníky a pracovníky institucí, kteří přicházejí s cizinci do přímého kontaktu a to na všech úrovních.

Základní oblasti integrace

Základními oblastmi integrace cizinců v podmínkách České republiky jsou:

- základní právní podmínky pobytu cizinců na území České republiky
- zaměstnání a podnikání cizinců
- bydlení a ubytování
- kultura, jazyk, náboženství
- vzdělávání
- zdravotní péče a služby sociálního zabezpečení

- **Základní právní podmínky pobytu cizinců na území České republiky**

Základními podmínkami pobytu cizinců na území České republiky, jsme se zabývali v kapitole č. I.2.3.

- **Zaměstnání a podnikání cizinců**

Zaměstnání cizinců je v České republice možné pouze na základě víza k zaměstnání. O udělení víza rozhoduje Cizinecká policie dle podkladů. Tyto podklady poskytují státní orgány zabývající se zaměstnaností- Úřady práce. Cizinci, kterým bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dní nemohou plně využívat služby zaměstnanosti. V případě ztráty zaměstnání, zde končí hlavní důvod, pro které bylo vízum uděleno, toto pozbývá platnost a cizinec se musí vrátit zpět do země původu. Částky, které cizinec vynakládá na sociální pojištění se mu nevrací.

Přístup cizinců na trh práce je závislý na možnostech a situaci na trhu práce. Tato možnost je limitována dobou jednoho roku. V případě, že cizinec požádá o prodloužení povolení k zaměstnání, je tato situace znovu posouzena.

Pro některé druhy zaměstnání platí podmínka českého státního občanství např. ve státní správě, armádě, justici.

Podnikání je v České republice možné pouze po udělení Živnostenského listu. Pro cizince zde platí podmínka získání trvalého bydliště v České republice. V praxi jsou v České republice dokládány případy zneužití tohoto zákona. Cizinci jsou na základě živnostenského oprávnění najímáni i do zaměstnaneckého poměru. Na odhalování této skryté zaměstnanosti se významně podílí Úřady práce ve spolupráci s Policií České republiky.

V oblasti zaměstnání a podnikání cizinců, hraje jednu z důležitých rolí „jazyková bariéra“. Tato nedostatečná jazyková vybavenost znevýhodňuje cizince ve všech oblastech. Její odstranění by mělo být spíše zájmem samotných cizinců, než státních institucí.

- **Bydlení a ubytování**

Cizinci s trvalým pobytem mají v oblasti ubytování stejná práva jako občané České republiky, včetně nároku na státem dotované stavební spoření. Nefungující trh s byty způsobuje stejně tak komplikace cizincům, jako občanům České republiky.

Cizinci přicházející do České republiky nemají přístup k bytům s regulovaným nájemným. Některé skupiny cizinců zejména z Vietnamu a Ukrajiny žijí v souvislosti s výkonem svého zaměstnání v nevyhovujících podmínkách. V tomto případě se zřejmě nejedná o cizince, kteří by měli přímou vazbu na integraci, neboť se předpokládá, že jejich pobyt na našem území je pouze dočasný. Přihlédneme-li však ke zkušenostem států, které mají větší praxi v oblasti integrace cizinců, ukazuje se, že pracovní migranti zůstávají na území státu déle než se předpokládalo. Z těchto zkušeností vyplývá následná vazba právě na možnost jejich další integrace.

- **Kultura, jazyk, náboženství**

Cizinci mohou svobodně uchovávat a dále rozvíjet svou kulturu a své tradice. Mají zaručeno právo na všestranný rozvoj kulturního a náboženského života. Kulturní činnost je stejně jako u občanů České republiky podporována zejména granty ministerstva kultury. Nestátní neziskové organizace tak mají možnost rozvíjet a udržovat kulturu cizinců a jejich komunit zejména na základě projektů, nejčastěji v oblasti zájmové umělecké činnosti. Jednou z dalších možností je v rámci tzv. "pozitivní diskriminace" vytvoření speciálního grantového programu zaměřenému na prezentaci a podporu kulturních a náboženských aktivit cizinců. Česká republika přijala všechny mezinárodní závazky v oblasti kultury a tyto také beze zbytku plní.

Svoboda náboženského vyznání je v České republice chráněna zákonem. V některých oblastech života cizinců, zvláště pak těch, kteří se hlásí k méně početným nebo méně obvyklým náboženským směrům, dochází k diskriminačním tendencím. Příčinou tohoto stavu jsou postoje a předsudky většinové domácí populace. Tyto pak mají svůj základ především ve špatné informovanosti společnosti mnohdy podporované i přístupem sdělovacích prostředků, a to především televize.

- **Vzdělávání**

Cizinci mají v principu stejné možnosti a stejný přístup ke vzdělání jako občané České republiky.

Jazykové vzdělávání cizinců a především rychlé zvládnutí českého jazyka je jednou z podmínek jejich úspěšné integrace do české společnosti.

• **Zdravotní péče a služby sociálního zabezpečení**

Zdravotní péče je v České republice poskytována cizincům v souladu s všeobecně platnými mezinárodními smluvními dokumenty. V případě cizinců, kteří přicházejí ze zemí s nimiž nemá Česká republika uzavřenu dohodu o bezplatném poskytování lékařské péče, řídí se poskytnutí lékařské péče zákony platnými v této oblasti. Zejména pak zákonem č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky, zákonem č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, zákonem č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a zákonem č. 526/1990 Sb., o cenách a řadou dalších navazujících prováděcích předpisů.

Cizinec, který má na území České republiky trvalý pobyt, nebo je zaměstnán u zaměstnavatele jehož firma má sídlo v České republice, je zákonným pojištěncem. Z tohoto titulu má stejná práva a povinnosti jako každý občan České republiky. Stejně tak osoby, kterým byl v České republice udělen azyl. V případě potřeby účastníků řízení o udělení azylu je zdravotní péče hrazena z prostředků ministerstva vnitra.

Všichni cizinci, kteří nejsou pojištěni na základě veřejného zdravotního pojištění, nebo pokud se na ně nevztahuje některá z příslušných ustanovení mezinárodních dokumentů, jsou povinni uhradit zdravotní péči hotově. Zdravotnická zařízení pak účtují cizincům smluvní ceny.

Cizinci žijící na území České republiky mají v oblasti nemocenského pojištění a pojistného na sociální zabezpečení podobné postavení jako občané České republiky. Podmínkou účasti na pojištění je vykonávání takového zaměstnání na našem území, které zakládá účast na tomto pojištění zaměstnanců. Pro samostatně výdělečné osoby je pojištění dobrovolné. To znamená, že každý cizinec, u kterého vzniká povinnost být pojištěn, je poplatníkem pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ale ve skutečnosti příspěvek na státní politiku zaměstnanosti nemůže čerpat.

Nárok na dávky sociální péče mají pouze cizinci, kteří mají povolený trvalý pobyt na území České republiky. Cizinci, kterým byl udělen azyl se v tomto případě považují za osoby s trvalým pobytem. V oblasti státní sociální podpory je nárok na vyplácení dávek podmíněn trvalým pobytem na území České republiky. V případě cizinců pak přechodným pobytem, který od přihlášení na území České republiky trvá nejméně 365 dní. Dávky státní sociální podpory se nevyplácí do ciziny.

Oprávněnému cizinci, který by krátkodobě pobýval mimo území České republiky nárok nezaniká, pokud prokáže, že splňuje všechny podmínky nároku na dávku za celou dobu pobytu.

Nárok na sociální služby mají pouze cizinci s trvalým pobytem na území České republiky. Ostatní kategorie cizinců pouze v případě, že jim byla udělena výjimka Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Integrace cizinců by měla probíhat v České republice ve všech výše uvedených oblastech. Tento stručný výtah obsahuje souhrn práv a povinností nejen cizinců, ale i hostitelské společnosti, jedná se tedy o jakési legislativní minimum, kterým by se Česká společnost měla při integraci cizinců řídit. Jenže ne všechny problémy ohledně integrace můžou postihnout strohá nařízení zákonů. Integrace má i jiný, lidský rozměr. A proces integrace nekončí tím, že je cizinec společností formálně přijat, je mu povolen pobyt, a podle zákona by měl získat všechna práva a povinnosti běžného občana. Toto je pouze začátek na dlouhé cestě k úplné integraci. Cizinec se musí umět vyrovnat se složitým procesem adaptace na nové životní podmínky, některé své zvyky jistě v procesu integrace opustí, jiné přijme. Na druhé straně i přijímací společnost se bude muset vyrovnat s odlišností cizinců, s rozdílným pojetím náboženství, kultury nebo životního stylu. V této oblasti se nám nabízí možné řešení a tím je princip tzv. multikulturní společnosti.

I.3.3 Princip multikulturního soužití

V současné době se jako nejvýhodnější ze všech možných přístupů k integraci cizinců jeví princip multikulturního soužití. Tento model se v současné Evropě snaží naplňovat Švédsko a do jisté míry i Nizozemsko. Multikulturní přístup chápeme jako možnost soužití několika národů, s jejich odlišnými vlastnostmi, návyky i tradicemi vedle sebe.

V principu tohoto přístupu může být migrující populace oddělena od té domácí (majoritní), a to z hlediska svého jazyka, kultury, sociálních vztahů. Společnost zde umožňuje imigrantům, aby získali stejná práva jako každý občan domácí populace, a přitom se nemusí vzdát svých specifík.

Základem úspěchu multikulturního modelu soužití je otázkou tolerance a aktivního přístupu všech zúčastněných stran, tzn. nejen domácí, ale i té migrující. Minorita (minoritou je v této práci myšlena celá migrující populace bez ohledu na státní příslušnost) může rozvíjet svůj potenciál ve všech rovinách, ale současně v mezích zákonů. To mimo jiné vyžaduje nejen schopnost, ale i ochotu potlačit některé kulturní návyky, které mohou být neslučitelné nejen se zákony, ale mnohdy i s kulturou a tradicí domácí většinové populace. Za základ a také samozřejmost multikulturního soužití musíme ovšem brát komunikaci s domácí populací včetně zájmu o její kulturu a tradice. Na druhou stranu pak domácí populace musí projevit stejný zájem o migrující populaci a to jak na individuální, tak institucionální úrovni.

Obecně musíme vycházet z toho, že každá domácí populace je do jisté míry xenofobní a tato skutečnost má základ v nevědomosti a neznalosti problematiky. Proto za jednu z důležitých částí úspěchu multikulturního modelu soužití musíme vzít obecnou informovanost široké laické veřejnosti o migraci a migrantech samotných. Na této informovanosti pak můžeme stavět základy potřebné k překonání dosud zažitých stereotypů a předsudků. Společnost by měla být informována o kladech a přínosech, které z migrace plynou. A také samozřejmě o tom jak čelit záporům a problémům z migrace vyvěrajících. Společnost se musí pokusit do jisté míry omezit nelegální migraci, která má ve svých dopadech špatný vliv nejen na celou společnost imigrační země, ale i na nelegální migranty samotné. V oblasti informací musí být zapojena nejen média, ale i politici, orgány státní správy, akademická obec a ve velké míře nevládní organizace zabývající se migrací. Logicky se pak dalším krokem jeví zavedení multikulturní výchovy do všech typů škol především jako výchovy k vzájemné toleranci a respektu.

I.3.4 Specifická problematika cizinců

Člověk, který se narodí a od svého dětství žije v určité společnosti, získává v procesu socializace specifické životní zkušenosti. Tyto zkušenosti mu slouží k základní orientaci v prostředí a dávají mu pocit jistoty a bezpečí. Ví co znamenají některé projevy chování, rozumí určitým sdělením. Naučil se jazyk a umí v rámci dané společnosti komunikovat. S postupem času přejímá hodnoty společnosti, její životní styl, tradice, náboženství.

V případě, že se rozhodne pro migraci, opustí svou zemi a všechny své návyky přinese do nové společnosti, ve které chce trvale žít. Při vytváření systému integrace pak přijímací společnost musí mít tuto specifickou problematiku na zřeteli.

Sociální a kulturní návyky

Člověk, který je odlišný, je společností obtížněji akceptován, a z tohoto důvodu také získává nižší sociální status. Tato odlišnost vyvolává v domácí společnosti nejistotu a v přímé souvislosti s ní i další nepříjemné pocity. Nevíme, jací cizinci ve skutečnosti jsou, neznáme je, a v neposlední řadě si nejsme jisti, jak by jsme se k nim měli chovat. V tomto případě mohou být reakce společnosti velmi podobné reakcím migrantů. Vzájemné nepochopení, neúcta a v neposlední řadě i netolerance může vést k izolaci a úplnému zastavení procesu integrace a to jak ze strany cizince, tak společnosti.

V tomto složitém procesu adaptace na nové životní podmínky je nutný, v zájmu objektivního postoje, pohled z obou stran.

Cizinec zde ztrácí své sociokulturní zázemí, mnohé z doposud naučených zkušeností mu již neslouží, nemůže se podle nich orientovat, a v jistém případě mohou být dokonce nežádoucí. Mezi starými a novými normami a hodnotami vzniká rozpor, se kterým se musí vyrovnat. Tento proces ještě většinou probíhá za dosti silného tlaku majoritní společnosti. Kdyby byl tlak na integraci příliš velký, mohl by ve svém důsledku vést k převážně formální adaptaci, kdy cizinec přejímá znaky a hodnoty nové společnosti pouze v projevech svého vnějšího chování. S novou společností se vnitřně neztotožní, uzavírá se do vlastního světa v rámci vlastní cizinecké komunity. Toto rozhodnutí může ovlivnit nejen život uvedeného cizince, ale i životy dalších generací.

Majoritní domácí společnost musí vytvořit vhodný systém integrace, který umožní cizinci přijmout nové hodnoty a nový způsob života, bez toho aniž by musel opustit svou kulturu, náboženství, tradice nebo zvyky. Na druhou stranu tato společnost, i přes respekt k tradicím a určitým odlišnostem některých kultur, nemůže vždy požadavkům cizinců v oblasti tradic vždy vyhovět, tak aby byly chráněny a podporovány jejich požadavky a zájmy. Nemůžeme tolerovat postoje a chování neslučitelné s Českým právním řádem např. polygamií, vynucené sňatky nebo rozdílnost pohlaví v přístupu ke vzdělání a zdravotnictví.

Protože chápeme proces integrace jako vzájemnou interakci cizinců a domácí populace předpokládáme, že cizinci jejichž cílem je trvale žít v České republice, a stejně tak většinová domácí společnost postupně přijmou nové hodnoty, které povedou k vytvoření společnosti založené na multikulturních základech.

1.3.4 Problematika diskriminace a rasismu

Rasismus můžeme snadno definovat jako nadřazenost jedné rasy nad druhou, odpor k lidem mající odlišnou barvu pleti. Tento problém není pouze specifikum České republiky, jedná se o celosvětovou záležitost, kterou se více či méně daří eliminovat. Tento odpor úzce souvisí s odlišností cizinců jako takových, tedy nejenom s barvou pleti, ale i s jejich sociokulturními návyky. Jedná se o nepřijatelné schéma mající základ v přiřetňování chyb jedince celé společnosti nebo komunitě.

V podmínkách České republiky pak tento názor vychází především z xenofobie, tedy ze strachu ze všeho cizího. Do České společnosti, která se v minulých padesáti letech vyznačovala, až na pár výjimek, svoji homogenitou, v několika málo minulých letech přišlo a dále přichází značné množství lidí, kteří se od naší společnosti v mnohém liší. Na tuto skutečnost, pak většinou neobjektivně informovaná veřejnost reaguje strachem. Tento strach pak v našich podmínkách přechází v jakési „xenofobní naladění společnosti“. Toto naladění pak přerůstá v jakousi formu „měkkého“ rasismu.

Za projevy tohoto měkkého rasismu pak můžeme chápat jako nevyhraněný postoj společnosti, mající základ v jakýchsi „důvodných“ výhradách proti stylu života některých cizineckých skupin. Tento postoj se neprojevuje jako veřejně hlásaná ideologie a také není odpovědnými subjekty (orgány činnými v trestním řízení, justicí) rozeznáván jako rasismus. Není sice v rozporu s principem rovných práv a občanské společnosti, k nimž se Česká republika hlásí, ale pohybuje se minimálně v úrovni slušného chování každého člena společnosti. A protože jej obvykle v uvedené nevyhraněné a špatně rozeznatelné podobě sdílí široká veřejnost, není vnímán jako nezdravý jev, ale jako celospolečensky sdílená norma.

Nejčastější formou tohoto chování jsou pak projevy diskriminace cizinců. Tato diskriminace má v našich podmínkách formu jakési sociální diferenciace, v níž společnost popírá normativum rovnosti a stejného přístupu ke všem svým členům.

Tato diskriminace se projevuje různě a v různých oblastech života. Na druhou stranu musíme říci, že ne všechny komplikace, které život cizincům na našem území přináší, jsou projevem rasismu či rasové diskriminace. Právě tato rasová diskriminace bývá často spojována s Českou společností, jako by barva kůže byla jediným důvodem odporu k cizincům. V současné době je často řeč o jiné většinou nevědomé formě diskriminace a tou je strukturální diskriminace.

Tímto pojmem rozumíme existenci vlastností určitých systémů a procedur, které ve svém důsledku omezují určitou skupinu lidí, kdy se nepočítá s jejími odlišnostmi a možnostmi. Tato forma diskriminace není záměrná a ve své podstatě není namířena proti jednotlivcům. Ve svém důsledku pak má na proces integrace stejné, ne-li horší následky.

Tato strukturální diskriminace pak přímo souvisí se systémem společnosti. Celý život se setkáváme s určitými předpisy, zákony a nařízeními, které nás v našem rozhodování a chování ovlivňují, řídí a v jistém smyslu vedou. Jsou pro naši kulturu charakteristické a jsou v naší společnosti silně zakořeněny. V rámci zažitých vzorců chování jsme schopni komunikovat s většinou institucí. Jinak na tom však mohou být, a také většinou jsou cizinci. Změna některých systémů se v této situaci jeví jako více než žádoucí. Zavedení rozdílného systému v přístupu, nemůže být a není projevem diskriminace, a to nejenom cizinců, ale ani většinové domácí populace. Je jasné, že ve všech oblastech nemůžeme klást stejné požadavky. Tato opatření, však nemůžeme spojovat s tzv. "pozitivní diskriminací".

Naším cílem nesmí být ovlivnění rozhodovacího procesu institucí, ale vyrovnání možností, které musí být v rámci demokratického systému stejné pro všechny. Tedy pro většinovou domácí populaci i pro integrující se cizince.

Nutnost boje proti všem formám rasismu a diskriminace je více než zřejmá. Jakékoliv jednání mající rasistické znaky je nejen morálně nepřijatelné, ale odporuje i platným zákonům České republiky. Na rozdíl od diskriminace jsou rasistické projevy více viditelné a tím i snadněji prokazatelné.

V oblasti diskriminace již taková jednoduchost neplatí. Oproti rasismu působí skrytě. Často si lidé ani neuvědomují, že by jejich názory, postoje nebo jednání mohlo vést k diskriminaci a to v přímé i nepřímé formě. Jinak řečeno některé postoje společnosti mohou vést k diskriminaci, i když sami o sobě diskriminační nejsou. Typickým příkladem může být striktní vyžadování znalostí, které cizinci nemají nebo nemohou mít, např. znalosti jazyka.

Z těchto důvodů je nutno jakékoliv jednání mající znaky diskriminace prohlásit za nezákonné a to bez ohledu na to jak složité může být toto jednání prokázat. Jednou z dalších možností boje proti diskriminaci je snaha o změnu postojů veřejnosti.

K této změně však nemůže dojít ze dne na den. Domníváme se, že jedna ze základních podmínek nutných pro uskutečnění změny postojů je výchova k toleranci a dále pak větší informovanost veřejnosti podpořená citlivým přístupem sdělovacích prostředků.

I.3.5 Nepřijetí migrantů

Jednou z dalších možností přístupu k zvládnání migračních tlaků na území České republiky, je možnost nepřijetí cizinců. Česká republika svou vízovou politikou reguluje příliv cizinců na naše území. Přesto, však v rámci nelegální migrace přichází do České republiky značné množství migrantů. Možnost jejich příchodu je dvojího druhu. Zahrnuje případy, kdy cizinec nelegálně vstoupí na území České republiky, nebo se jej nelegálním způsobem snaží opustit, ale i případy porušování tzv. pobytového režimu. Tím rozumíme případy, kdy cizinec vstoupí na území státu legálně, ale po uplynutí doby pobytu stanovené vízem zpravidla nevycestuje a pobývá na území České republiky bez povolení. Tímto pak porušuje zákonem stanovené podmínky pro pobyt.

Tuto situaci v případě, že se jí podaří odhalit pak řeší cizinecká policie uložením správního vyhoštění dle § 118 a 119 z.č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců. Za tato provinění může, dle uvedených paragrafů, uložit cizinci zákaz pobytu na území České republiky až na deset let.

V průběhu roku 2001 bylo útvary služby cizinecké a pohraniční policie vydáno 11 064 cizincům pravomocné rozhodnutí o správním vyhoštění. Podle státní příslušnosti mezi nimi dominovali počtem 5 252 občané Ukrajiny, dále pak počtem 1 296 občané Moldávie a počtem 852 občané Rumunska (7). Současným problémem České republiky je, že většina správních vyhoštění cizinců má pouze administrativní charakter. Je ponecháno zcela na vůli cizince, zda z našeho území dobrovolně vycestuje. Cizinecká policie sice disponuje zařízeními pro zajištění cizinců, kde by měli zadržení cizinci vyčkat do nabytí právní moci rozhodnutí o správním vyhoštění a pak by měli být následně deportováni z České republiky. Jenže kapacita těchto zařízení je nedostačující tak velkému počtu cizinců.

V roce 2001 pak těmito zařízeními prošlo a bylo fakticky vyhoštěno přibližně 2 258 cizinců.(7) mezi nimi bylo nejvíce vyhoštěno občanů Ukrajiny (942 osob), Moldávie (520 osob) a Rumunska (477 osob) (7).

Další možností nepřijetí cizinců, je možnost soudního vyhoštění, a to na základě rozsudku soudu za spáchání trestného činu. V roce 2001 bylo v České republice soudně vyhoštěno 761 cizinců mezi nimi vedle občanů Slovenské republiky (160 osob) dominovali občané Ukrajiny v celkovém počtu 316 osob (7). I toto opatření má bohužel ve většině případů administrativní charakter.

1.4 Následky migrace

Jako každý společenský jev, tak i migrace sebou přináší mnoho pozitivních i negativních jevů. Je pravdou, že pro chápání běžného obyčejného člověka je migrace, jako taková, jevem spíše negativním. Při utváření tohoto názoru, pak jistě svoji roli, vyjma osobních zkušeností, hraje i obraz migranta vytvořený sdělovacími prostředky. Právě média svým postojem k migraci a migrantům obecně, v nás vytváří představu o tom, že každý migrant přicházející do České republiky sebou přináší pouze problémy a velkou měrou přispívá ke kriminalitě.

Je smutnou pravdou, že v rámci migrace, k nám nepřicházejí pouze lidé, kteří potřebují pomoci. Najde se i dost takových, kteří využívají situace a snaží se přizpůsobit na neštěstí druhých. Migrující člověk, který z jakéhokoliv důvodu opustil svou vlast, se na své cestě stává zranitelný. Na druhou stranu je, ale pro ochranu svého života a své rodiny schopen a také ochoten nejen cokoli opustit, ale i cokoli udělat. Zkušenosti s migrací, které má Česká republika za přibližně 10. uplynulých let donutily vládu České republiky přijmout řadu jasných a účinných opatření. Migrace a zejména její nelegální forma je vládou České republiky již několik let řazena mezi bezpečnostní rizika s mezinárodním prvkem, která bezprostředně souvisejí se stabilitou politického systému.

V současné situaci České republiky, se může zdát, že negativní jevy jasně převažují pozitivní, která nám migrace může přinést. Při posuzování migrace, její hodnoty, jejích kladů a záporů pro Českou společnost, však nesmíme a nemůžeme vycházet pouze ze současné situace, a z našich zkušeností. V Evropě je mnoho států, které mají s migrací větší zkušenosti než má Česká republika.

A právě zkušenosti těchto vyspělých imigračních zemí nám mohou napovědět jaké klady a záporny nám mezinárodní migrace nejen v současné době, ale i v budoucnosti asi přinese.

I.4.1 Pozitivní jevy

Migrace, jak by se na první pohled mohlo zdát, nemá jen své negativní stránky. Při posuzování migračních tlaků bychom neměli přehlédnout i nesporné klady, které nám migrace přináší. Při tomto posuzování nevycházíme jen ze současné situace České republiky. Měli bychom se poučit ze zkušeností okolních států i ze své vlastní historie.

Legální migrace jako taková má nesporně kladný vliv na ekonomiku imigrační země. Pomineme-li výhody, které ekonomice České republiky plynou ze zvýšení turistického ruchu, který můžeme také považovat za formu migrace, pak převážně legální pracovní migrace je značným přínosem pro ekonomiku naší země. Přicházející migranti jsou většinou pracovití. Přicházejí v mladém produktivním věku, a jako takoví tolik nezatěžují sociální systém, do kterého také formou daní přispívají. Stát v nich většinou získává kvalifikované pracovníky, na jejichž kvalifikaci a vzdělání nemusel vynakládat žádné prostředky. Právě příchod inteligence je jedním z nesporných kladů, které migrace do naší společnosti přináší.

Už vlna běženců, která k nám dorazila z Ruska v době, kdy vznikal Sovětský svaz sebou přinesla mnoho vynikajících osobností. Byli zde vědci jako Kondakov, Jakobson, Kopecký dále pak Francev, Frolovský a mnoho dalších přírodovědců, ekonomů, techniků. (2/30). Ale nepřichází pouze inteligence, přichází i obyčejní lidé, pracovití dělníci a řemeslníci, kteří u nás většinou vykonávají profese, o které nejeví domácí populace zájem.

Z tohoto pohledu se pak migrace může jevit jako oboustranně výhodný obchod. Přicházejí lidé, kterým, můžeme pomoci v jejich nelehké situaci, a kteří svým příchodem nejen ekonomicky přispějí České republice, ale obohatí ji i jinak. Přicházející lidé přispívají k vytvoření multikulturní společnosti, umožňují nám rozšířit si vlastní obzory poznání. Poznat novou kulturu, tradice, zvyky i náboženství. Vždyť za uplynulých deset let se jistě najde mnoho nových zvyklostí a tradic, které jsme beze zbytku přijali, a jejichž původ už ani nevnímáme.

I.4.2 Negativní jevy

Z hlediska chápání a pohledu obyčejného člověka pak negativní jevy, které migrace přináší, jistě převažují jevy pozitivní. Každý občan jistě cítí příliv migrujících osob jako útok na své zájmy, jako ohrožení svého majetku, svých práv. Vliv médií je v této věci také nezanedbatelný. Jak již bylo řečeno, média vytváří obraz migranta, jako člověka přinejmenším problémového. Bohužel kriminalita cizinců je jedním z největších problémů, které přímo souvisí s migrací. Spektrum této kriminality je široké od drobných krádeží, přes krádeže dopravních prostředků, loupežná přepadení, až po nejzávažnější typy převážně organizované kriminality. Ve svém důsledku pak tato kriminalita nezatěžuje jenom obyvatele, ale celý stát. Újma zde není jen materiální, ale i psychická a morální. A má ve svém důsledku vliv na veřejné mínění a nahrává do rukou odpůrcům migrace, kteří si nepřejí v naší zemi žádné cizince.

Jedním z největších negativních jevů, které doprovázejí migraci je existence její nelegální formy. Nelegální migrace jako celospolečenský problém je v České republice řazena k největším bezpečnostním rizikům. Přesná definice nelegální migrace, obsah tohoto pojmu a tím samozřejmě popis tohoto jevu se ve světě značně liší. V první kapitole naší práce jsme si nelegální migraci definovali jako jakoukoliv migraci, která neodpovídá daným normám daného státu. V našich podmínkách se tedy jedná hlavně o podmínky vstupu a pobytu na území České republiky stanovené v zákoně č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců. Tato definice pak zahrnuje nejenom případy, kdy cizinec nelegálně vstoupí na území České republiky, nebo se jej nelegálním způsobem snaží opustit, ale i případy porušování tzv. pobytového režimu. Tím rozumíme případy, kdy cizinec vstoupí na území státu legálně, ale po uplynutí doby pobytu stanovené vízem zpravidla z území nevycestuje a pobývá na území České republiky bez povolení. Tímto pak porušuje zákonem stanovené podmínky pro pobyt. V našich podmínkách není samotná nelegální migrace trestná. Jedná se pouze o přestupek, jehož vyřešení je v pravomoci Policie České republiky.

Je pravdou, že samotná nelegální migrace není největším nebezpečím, které nám může migrace přinést. Nelegální migrace, však může působit, a také většinou působí jako startér dalších jevů, které se na migraci nabalují. V tomto případě jde o trestnou činnost páchanou na cizincích nebo cizinci. Ať již jednotlivci nebo v mnohem nebezpečnější formě organizovaného zločinu.

Právě pro síť organizovaného zločinu se stal prostor střední Evropy strategicky výhodnou oblastí především díky nedokonalosti zákonů postkomunistických zemí, nepořádku ve státní správě, chaotičnosti v transformaci ekonomiky směrem k tržnímu hospodářství a což je podstatné i v nedostatku zkušenosti v boji s tímto typem kriminality. Jedinou možností regulace pohybu osob zatažených do tohoto druhu kriminality je zavedení vízové politiky. Speciální režimy, které nahrazují víza např. systémem voucherů, pozvání a pod. brání spíše příchodu turistů než přílivu problémové populace. Než však Česká republika přistoupila k zavedení vízové povinnosti s některými nástupnickými státy Sovětského svazu, bylo už bohužel pozdě, organizovaný zločin již byl v naší společnosti pevně uchycen.

Od roku 1997 se složení zločineckých organizací působících na území České republiky výrazně nemění. Pocházejí především ze zemí bývalého Sovětského svazu, bývalé Jugoslávie, Bulharska, operují zde italské zločinecké skupiny a zločinecké skupiny z Asie především z Čínské lidové republiky a Vietnamu.

Po změnách, které nastaly v roce 1989 pronikly tyto organizace na naše území a využily naše nedostatky v legislativě. V současné době u nich pokračuje snaha o rozšíření sféry vlivu.

Zločinecké organizace pocházející ze států bývalého Sovětského svazu, patří na území České republiky mezi neaktivnější. Jsou organizovány do zločineckých struktur a v současné době jich na našem území působí přibližně 10. Trestná činnost, kterou páchají zahrnuje především vydírání, obchod se zbraněmi, drogami, kuplířství, převaděčství. Ukrajinské, ruské a čečenské organizované skupiny mají výrazné zastoupení v oblasti páchaní násilné kriminality, vyznačují se značnou brutalitou.

Dominantní pro ruskojazyčné zločinecké skupiny je finanční trestná činnost, získané prostředky investují především do nemovitostí. Jejich charakteristickým rysem je pronikání do ekonomické sféry s důsledkem její možné destabilizace, dále pak snaha o získání značného vlivu v oblasti strategických hospodářských odvětví, snaha o korupci státní správy. Snaží se etablovat své členy nebo spolupracovníky do orgánů státní moci a politických stran.

Činnost bulharských zločineckých organizací dříve zaměřená na provoz erotických podniků se v současné době přesouvá ke krádežím motorových vozidel a na tzv. „obchod bílým masem“. Provoz erotických podniků pak převzaly zločinecké skupiny z oblasti bývalé Jugoslávie., jejichž hlavní doménou je zejména obchod s drogami, převaděčství a násilná kriminalita majetkového charakteru.

Kosovsko Albánské skupiny se pak na území České republiky zaměřují na převaděčství, obchod s drogami, zlatem a zbraněmi. Současný stav je trvalý, v souvislosti se zklidněním situace v Kosovu v roce 1999 nedošlo ke změnám.

Zločinecké skupiny z jihovýchodní Asie, Čínské a Vietnamské se vyznačují především etnickou soudržností. Čínské zločinecké skupiny se zaměřují na provoz nelegálních nevěstinců a kasin, dále se zabývají převaděčstvím, ale realizují i únosy přistěhovalců s následným vydíráním příbuzných. Činnost Vietnamských skupin se zaměřuje především na obchod s drogami, pašování zboží a organizování nelegální migrace.

Arabské organizace se pak zaměřují na pašování drog, obchod se zbraněmi a finanční machinace. Především jde o tzv. "praní špinavých peněz" prostřednictvím legálních cestovních kancelářů.

Speciální kapitolou kriminality, která je spojena s pohyblivou populací je převaděčství přes hranice a napomáhání ilegálnímu pobytu cizinců. Současný směr migrace potvrzuje, že Česká republika je stále tranzitní zemí. Převaděčstvím se zabývají prakticky všechny skupiny organizovaného zločinu v České republice a je v jejich podání vysoce organizovanou činností. Spouštěcím mechanismem této kriminality a tím i samozřejmě i tranzitu přes naše území je existence ilegálního trhu práce v zemích Evropské Unie, poměrně vysoký standard sociálního zabezpečení z něhož nejsou ilegálně žijící cizinci zcela vylučováni a v neposlední řadě pak soudržnost etnických menšin, která přitahuje další příchozí.

V zájmu objektivitě musíme uvést, že podstatná část kriminality, která je spojena s pohyblivou populací je zaměřená proti cizincům. Vedle již výše uvedeného převaděčství, které je obchodem, existují formy převaděčství, které jsou přímo zločinem páchaným na převáděných cizincích.

Migranti, kteří opustili svou vlast a v příslušném prostoru se pohybují nelegálně jsou nesmírně zranitelní. Dochází k jejich okrádání, únosům a pod. Další závažnou trestnou činností je obchod s lidmi tzv. "obchod bílým masem" ten na sebe váže další závažnou trestnou činnost- organizovanou prostituci, obchod se ženami a dětmi, ohrožování mravnosti a praní špinavých peněz. K těmto aktivitám slouží především noční kluby.

V poslední době směřují aktivity organizovaného zločinu směrem k tzv. řízené migraci. Jejím principem spočívá v nabídce většinou dobře placené práce v zahraničí spojené s vybavením všech potřebných formalit pro pobyt. Zájemkyně z řad mladých žen pak většinou končí v některém ze severočeských nočních klubů.

Jednou z dalších forem zločinu páchaného cizinci, je také drobná kriminalita převážně majetkového charakteru. Tato kriminalita má na mínění veřejnosti mnohem větší vliv, než organizovaný zločin. Pro společnost mnohem nebezpečnější forma kriminality, kterou organizovaný zločin bezesporu je totiž působí skrytě. Drobná kriminalita, se ale úzce dotýká každého z nás. V našem okolí se jistě najde někdo, kdo byl zločinem přímo dotčen.

Další z negativních jevů, které může přinést mezinárodní migrace do České republiky, je zvýšené riziko přenosu nakažlivých nemocí. Když pohlédneme do minulosti, tak z historického hlediska sebou migrace přinášela mnoho problémů právě v této oblasti. Za zmínku jistě stojí zavlečení nakažlivých chorob z Evropy do Ameriky, ke kterému došlo v době osídlování tohoto kontinentu, a které mělo přímo devastující vliv na domorodé obyvatelstvo.

V současné době sice máme kvalitní lékařskou péči, mnohé nemoci se nám jistě podařilo vymýtit, ale riziko přenosu mnoha nakažlivými či snad neznámými nemocemi vlivem migračních proudů v Evropě stále trvá. Zejména migranti z Asijských států a z Afrických zemí, kde úroveň lékařské péče a hygienických návyků není na námi požadovaném standardu, představují riziko takových nemocí jako jsou AIDS, tuberkulóza a další závažná onemocnění především virového charakteru. Ke zvýšení tohoto rizika jistě přispívá fakt, že mnoho migrantů, právě z těchto zemí přichází do České republiky nelegální cestou. Potíže, které jsou spojeny s nelegální migrací, ať již somatického nebo psychického rázu mohou přispět k plnému rozvinutí nemoci.

Jistěže má Česká republika, oproti migračním zemím, kvalitnější systémy zdravotní péče, ale problémy v tomto směru nejsou jenom lékařského rázu. Vlivem sociokulturní odlišnosti migrantů, jejich náboženství, kultury, tradic může dojít k závažným komplikacím, a tyto komplikace zase mohou vést k zbytečným ztrátám a to nejenom ekonomickým. Ke komplikacím může dojít i při komunikačních problémech ve vztahu lékař- pacient. Může zde dojít ke zbytečným ztrátám času v případech nutného zákroku, při léčení nemoci, i při tom, když hrozí riziko rozšíření nakažlivé choroby.

1.5 Pomoc poskytovaná migrantům

V rámci stávajícího systému integrace platného v České republice sice stát pouze vytváří legislativní podmínky pro integraci cizinců, a samotná integrace je záležitostí každého jednotlivého cizince, ale vzhledem ke vzrůstajícímu počtu cizinců, kteří přicházejí na naše území, musí náš stát a instituce státem zřízené, na tento tlak odpovídajícím způsobem reagovat. V roce 2000 vznikly v České republice Poradny pro integraci cizinců s okresní působností. V souvislosti s reformou územního uspořádání České republiky nyní přechází pod pravomoc obcí s rozšířenou pravomocí. V České republice tak vznikla nová oblast sociální péče zaměřená na cizince a to především na ty, kteří chtějí v České republice trvale žít. Rozvinutí této oblasti potřebuje nejen dostatek finančních prostředků, ale i značné množství kvalifikovaných pracovníků.

Oblast působení této specifické sociální práce by mělo zahrnovat nejen zabezpečení bydlení, zaměstnání a vzdělání. Podstatnou podmínkou úspěšné práce sociálního pracovníka v této oblasti, by měla být i cílená intervence v cizineckých minoritních skupinách vedoucí k zajištění vhodnějších podmínek pro úspěšnou adaptaci cizinců na nové, většinou odlišné životní prostředí. V rámci pomoci migrantům se úspěšně adaptovat na nové životní podmínky musíme cíleně působit i na majoritní domácí populaci a to především pomocí osvětových programů zaměřených na obecnou informovanost veřejnosti. Tato opatření pak úspěšně povedou k plnohodnotnému začlenění migrantů do života naší společnosti.

1.5.1 Státní integrační program

Státní integrační program je legislativně zakotven v zákoně č. 325/1999 Sb. o Azylu a to v § 68-70. Tento program je zaměřen na pomoc cizincům, kterým byl přiznán status uprchlíka, při jejich dalším začlenění do společnosti. Součástí státního integračního programu je i vytvoření předpokladů pro zajištění získání znalostí českého jazyka a zajištění bydlení. Tento legislativou podpořený program zajišťuje jakousi „páteř“ celého integračního systému v České republice.

Tento program probíhá v České republice již od roku 1994, ale probíhal a byl prováděn pouze na základě usnesení vlády č. 643 ze dne 17. listopadu 1993 a dále podle pravidel zakotvených v Instrukci Ministerstva vnitra České republiky ze dne 27. května 1994 „*O postupu okresních úřadů při zajišťování integrace osob s přiznaným postavením uprchlíka v České republice.*“ (7).

Tento projekt již od svého počátku pomohl mnoha migrantům najít své místo v České společnosti. V průběhu let, po které tento projekt probíhá, byly zjištěny některé jeho nedostatky, některá ustanovení se však podařilo pružně změnit. Jedním z velkých kroků kupředu v programu integrace cizinců bylo jeho rozšíření i na tělesně postižené osoby a jejich rodinné příslušníky. Program probíhá na základě materiální pomoci státu a , aby mohl tento projekt fungovat i co v nejširším spektru potřeb člověka, byly v roce 1998 přizvány na pomoc nevládní humanitární organizace.

Toto opatření považujeme za značný posun v této oblasti. Státní správa jako taková totiž nemůže a nesmí zůstat při řešení uvedené problematiky této oblasti osamocena.

II. Praktická část

V naší práci jsme se zabývali migrací cizinců, problematikou jejich pobytu, zaměstnání a případné integrace do České společnosti. Zaměřili jsme se na migranty, jejichž zastoupení je v České republice nejpočetnější a to na skupiny migrantů ze zemí bývalého Sovětského svazu, a to především Ukrajiny a Ruska. V rámci naší praktické práce jsme prováděli střednědobý sociologický výzkum, kterým jsme se pokusili zmapovat současnou situaci ohledně migrace a integrace cizinců v České republice. Stanovili jsme si několik hypotéz, jejichž platnost jsme se pokusili naším výzkumem ověřit. Protože považujeme cizineckou problematiku za téma, které je veřejností velmi citlivě vnímáno, snažili jsme se o co nejvíce objektivní přístup.

II.1 Uvedení do problematiky

Česká republika se za posledních přibližně 10 let stala zemí s výrazně imigračním charakterem. Je zemí nejen tranzitní, ale v poslední době i cílovou pro legální i nelegální migraci pracovních sil. Migranti k nám přicházejí převážně ze zemí bývalého Sovětského svazu. Statistiky ukazují, že právě občané z těchto zemí, především pak Ukrajiny a Ruska mají největší procentuální zastoupení v populaci přicházející na naše území. Motivem k migraci se v tomto případě stávají ekonomické potíže v zemích jejich původu. K těmto obtížím došlo v důsledku ztráty zakázek a také samozřejmě odbytu po rozpadu Sovětského svazu a Rady vzájemné hospodářské pomoci. Protože se tyto státy v uplynulých deseti letech nedokázaly úspěšně ekonomicky transformovat, přichází mnoho jejich obyvatel právě do České republiky se snahou získat pro sebe a své rodiny finanční prostředky. Získání pracovního povolení v České republice je dosti složité a tak někteří migranti, ve snaze dostat se na naše území co nejdříve, volí jiné jednodušší cesty. Z tohoto důvodu se pak mnozí z nich dostávají do rozporu s právními předpisy České republiky.

Právě nelegální migrace se svými důsledky, představuje pro Českou republiku velký problém. Na její potírání stát každoročně vynakládá značné prostředky. Spolu s nelegální migrací pak přichází také kriminalita a to i v podobě závažného organizovaného zločinu.

Aktivity zločineckých organizací se pak v poslední době stále více zaměřují na oblast tzv. řízené migrace. Mnoho mladých žen bývá pod příslibem dobře placeného zaměstnání vylákáno do zahraničí a tam nuceno k prostituci. Nelegální migrace pak také úzce souvisí s existencí ilegálního trhu práce, který ji i nepřímo podmiňuje. Nelegální zaměstnávání cizinců je spojeno s daňovými úniky a má přímou souvislost s ekonomickou stabilitou země.

Všechny zde uváděné negativní jevy pak mají přímý dopad na utváření veřejného mínění. Společnost vnímá přítomnost cizinců negativně. Tento postoj je pak podmíněn nejen neznalostí problematiky, ale je i podporován médii. Do podvědomí veřejnosti se dostává model cizince, který sebou přináší pouze problémy.

V naší práci jsme se pokusili objektivně nahlížet na celou oblast problematiky integrace cizinců s přihlédnutím k osobám migrantů ze zemí bývalého Sovětského svazu.

II.2 Cíl a hypotézy práce

V naší práci jsme se zaměřili na situaci v oblasti migrace a následné integrace cizinců na území České republiky a popsání jevů, které migraci doprovázejí. Jako prostředek k popsání této situace jsme zvolili střednědobý sociologický výzkum větší skupiny migrantů. Při vypracování naší práce jsme se zaměřili na migranty ze zemí bývalého Sovětského svazu, především pak Ukrajiny, kteří pobývají na našem území.

Předmětem naší práce bylo i ověření možností jejich integrace do České společnosti. Pokusili jsme se zjistit a vymezit možnosti jejich začlenění do života společnosti i možné negativní jevy, které toto začlenění doprovázejí.

V praktické části jsme pak dokumentovali vlastní výzkum vedený v této oblasti. Zabývali jsme se vytyčenými hypotézami, které jsme stanovili s ohledem na problémy integrace cizinců do naší společnosti. Výsledky výzkumu jsme statisticky zhodnotili. V naší práci jsme se pokusili zjistit důvody a podmínky příchodu cizinců do České republiky, a dále pak zájem cizinců o Českou republiku z hlediska délky jejich pobytu.

Hypotézy naší práce vycházely z problémů České republiky v návaznosti na pobyt cizinců a možnosti jejich další integrace do České společnosti.

Protože zejména nelegální ekonomická migrace způsobuje České republice značné škody. Pokusili jsme se zjistit, **zda je ekonomický motiv, u přicházejících cizinců, pro migraci rozhodující.**

Vzhledem ke značné nelegální migraci nás zajímalo, **jestli podmínky v zemích původu jsou pro migranty subjektivně takové, že přicházejí do České republiky i za cenu rizika nelegálního pobytu.**

Z hlediska přístupu k integraci cizinců jsme se snažili zjistit, **jak velká část migrantů plánuje v České republice natrvalo zůstat a jak velká skupina se chystá po ukončení pracovních- právních vztahů k návratu do vlasti.**

Naše hypotézy se přímo dotýkali příčin a možných následků migrace v návaznosti na možnost integrace cizinců do České společnosti.

Pro ověření vlastních hypotéz jsme provedli střednědobý sociologický výzkum, který jsme doplnili prostudováním statistik Ministerstva vnitra. Z hlediska zjištěných skutečností jsme se pokusili odhadnout další vývoj v oblasti migrace, a dále nastínit možnosti dalších řešení následků migrace ve přímé návaznosti na integraci cizinců do České společnosti.

II.3 Metodika výzkumu

Z hlediska provedení výzkumu se nám jako nejvýhodnější zdála **metoda řízeného rozhovoru a pozorování.** K tomuto rozhodnutí jsme dospěli z toho důvodu, že cizinci ať již legálně či nelegálně žijící na našem území mají všeobecně obavy z navazování kontaktů mimo vlastní komunitu a z odhalování vlastní identity. Samotné navázání kontaktu bylo velmi obtížné. Metoda **řízeného rozhovoru** se nám tedy jevila, jako nejvhodnější prostředek k prolomení nedůvěry cizinců. Cílenými otázkami jsme se pokusili co nejlépe mapovat obraz života těchto osob na území České republiky. Metodu **pozorování** jsme zvolili ze dvou důvodů. Za prvé z důvodu výběru možných respondentů, a dále z hlediska poznání možných schémat jejich chování, v závislosti na částečnou možnost ověření pravdivosti jejich opovědí.

Zaměřili jsme se převážně na osoby migrantů pocházející ze zemí bývalého Sovětského svazu. Naším cílem bylo získání informací od osob, které pobývají na území České republiky delší dobu, a to minimálně jeden měsíc. Dobu jednoho měsíce jsme považovali za rozhodující z několika důvodů.

Předně se domníváme, že se nám, vzhledem k zaměření naší práce na integraci cizinců, stanovením této podmínky podařilo ze zkoumaného vzorku eliminovat všechny cizince, kteří pobývají v České republice pouze jako turisté. Také jsme tuto dobu považovali za dostačující k získání nových poznatků o České republice, a na vzájemné porovnání těchto poznatků s představami migrantů.

Do výzkumného vzorku jsme zařadili cizince se všemi druhy pobytu na území České republiky, bez ohledu na legálnost jejich pobytu. Toto opatření nám mělo pomoci objektivně nahlížet na život cizinců na našem území.

Pro realizaci našeho výzkumu jsme s přihlédnutím ke značné koncentraci cizinců na našem území zvolili oblast Liberecka. Potencionální respondenty jsme pak oslovili na místech jejich největší koncentrace. A to na nádraží Českých drah, na Úřadu práce a na Oddělení Cizinecké policie v Liberci

II.3.1 Rozhovor

Jedná se o metodu, která se používá v mnoha vědních oborech. **Kladem** této metody je **bezprostřední styk tazatele i tázaného**. Z hlediska zaměření naší práce na osoby migrantů přicházející do České společnosti, jsme metodu rozhovoru volili z několika důvodů. Z **hlediska navázání osobního kontaktu** s dotazovanými se nám tato metoda jevila jako **nejvýhodnější**. Za její další nesporný klad jsme považovali to, že na rozdíl od jiných metod např. dotazníku neklade na respondenty další nároky např. nutnost písemného projevu.

Z hlediska zaměření naší práce, jsme volili metodu **řízeného rozhovoru**. Základem pro náš rozhovor bylo jedenáct základních otázek (viz příloha 1) od kterých se se následný rozhovor odvíjel. Při sestavování rozhovoru jsme volili jak otevřené tak uzavřené otázky. V případě uzavřených otázek jsme umožnili dotazovaným podrobnější vysvětlení jejich postojů.

Zodpovězení **všech jedenácti uvedených otázek** jsme brali jako podmínku **úspěšného** dokončení rozhovoru.

II.3.2 Pozorování

Je základní metodou, s jejichž pomocí se dovídáme o přirozeném průběhu nějakého sociologického jevu. V naší práci jsme volili **pozorování** jako **doplňk** k metodě řízeného rozhovoru, kterou jsme zvolili pro vypracování našeho výzkumu jako hlavní. Pozorování jsme volili jako metodu **určující metodu pro výběr zkoumaného vzorku**. Cílem naší práce bylo oslovit co největší počet respondentů pocházejících z největších cizineckých komunit na území České republiky.

Protože jsme se potřebovali při výběru respondentů zaměřit na námi požadované spektrum osob, provedli jsme pozorování na místech nejčastějšího výskytu cizinců. Z hlediska zaměření naší práce jsme se zaměřili na cizince pocházející z ruskojazyčných zemí. Pozorovali jsme jejich chování, oblékání, to v jaké se pohybují společnosti a v neposlední řadě nás zajímala i témata jejich rozhovorů.

Tato provedená pozorování nám sloužila pouze k základní orientaci v migrující společnosti. Získané poznatky jsme využili při výběru našich respondentů a k následnému posouzení možné věrohodnosti jejich projevu.

II.3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Během našeho výzkumu jsme oslovili přibližně **padesát osob**. Vzhledem k okolnostem se nám vždy nepodařilo rozhovor dokončit. Svoji roli zde sehrála především neochota některých respondentů k dialogu, ale i možná jazyková bariéra, a to jak ze strany tazatele tak dotazovaných. Z těchto důvodů jsme vybrali jako **reprezentativní vzorek čtyřicet migrantů**.

Oslovili jsme především osoby ze zemí bývalého Sovětského svazu. V celkovém počtu oslovených cizinců měli největší zastoupení státní příslušníci Ukrajiny v počtu 30 osob což představovalo 75% celkového počtu respondentů. Další námi oslovené osoby pocházeli dílem z Ruské federace a dílem z Moldávie a to občané Ruské federace v počtu 7 osob 17,5%. a Moldávie 3 osoby což představuje 7,5 procenta celkového počtu respondentů.

V celém spektru námi oslovených migrantů se, mimo výše uvedených respondentů, objevili i občané z dalších zemí Východní Evropy. V jejich případě narazila naše snaha o navázání kontaktu na neochotu ke komunikaci, která byla zřejmě skryta za jazykovou bariéru migrantů. Tato skutečnost byla důvodem k nezařazení těchto osob do našeho výzkumného vzorku.

K celému vzorku respondentů musíme říci, že naše snaha o navázání kontaktu a vedení rozhovoru byla z jejich strany téměř vždy doprovázena nedůvěrou a obavami o vlastní budoucnost.

Vyjímku tvořili pouze cizinci s trvalým pobytem na území České republiky.

Námi uváděné procentuální rozdělení výzkumného vzorku odpovídá i počtům cizinců na území České republiky. V současné době dle statistik Ministerstva vnitra (údaje platné k 31.12.2002) pobývá na našem území přibližně 231 608 cizinců. Z tohoto počtu cizinců představuje Ukrajina s celkovým počtem přibližně 55 000 osob 26%, Rusko s celkovým počtem 12 000 osob 6% a Moldávie s celkovým počtem přibližně 3000 osob 1,5% celkového počtu cizinců žijících na území České republiky. S přihlédnutím k velkému počtu migrantů z těchto zemí pobývajících na našem území nelegálně se tedy jedná o největší komunitu cizinců žijících na území České republiky.

Protože jsme se snažili pokrýt všechny okolnosti pobytu cizinců v České republice, zařadili jsme do zkoumaného vzorku cizince s legálním i nelegálním pobytem, tímto opatřením jsme chtěli dosáhnout větší objektivitu výzkumu. Rovněž jsme se snažili o rovnoměrné začlenění mužů i žen do zkoumaného vzorku. Vzhledem k tomu, že se odpovědi na naše otázky u obou pohlaví podstatně nelišili nebrali jsme na toto rozdělení zřetel.

V našem rozhovoru jsme charakteristice zkoumaného vzorku věnovali otázky číslo 1 až 4. Zajímalo nás:

- z jaké země přicházejí migranti do České republiky
- délka jejich pobytu v naší zemi
- úroveň jejich dosaženého vzdělání
- jestli odpovídá zaměstnání, které vykonávají v České republice, jejich původní profesi v rodné zemi.

Tyto informace nás zajímali z hlediska komplexního náhledu na populaci migrantů žijících na území České republiky, s přihlédnutím k možnému vytvoření efektivního integračního systému.

II.4 Prezentace výsledků výzkumu

Při vedení výzkumu, jsme **řízený rozhovor rozdělili do dvou oblastí**. Na oblast, ve které jsme se snažili zjistit informace potřebné k **možnému zařazení respondenta do zkoumaného vzorku** a k získání všeobecného přehledu o celkové migrující populaci na území České republiky. A oblast týkající se **ověření námi daných hypotéz**.

Otázky položené v první části rozhovoru tzn. **otázky 1-4** (viz příloha 1) se týkaly **charakteristiky zkoumaného vzorku** a to z hlediska země, odkud přichází migranti do České republiky, délky jejich pobytu, úrovně jejich dosaženého vzdělání, a profese, kterou migranti vykonávali v rodné zemi, a kterou v současnosti vykonávají na našem území. Znalost odpovědí na tyto otázky považujeme za klíčovou k vytvoření úspěšného systému integrace cizinců na našem území. Otázky v druhé části rozhovoru **5- 11** (viz příloha 1) měli **ověřit námi dané hypotézy**.

1. Předpokládáme, že velká část migrantů přichází do České republiky z ekonomických důvodů.
2. Předpokládáme, že vzhledem k podmínkám v rodné zemi, přicházejí migranti do České republiky i za cenu spáchání právních deliktů (rizika nelegálního pobytu)
3. Domníváme se, že většina migrantů nepřichází do České republiky pouze za účelem výdělku, ale plánuje se v ČR trvale usadit.

Do našeho výzkumu jsme pak zařadili jen ty **rozhovory**, ve kterých odpověděli respondenti na **všechny naše otázky**.

Otázka č. 1

Z jaké země jste přijel do České republiky a z jakého důvodu?

Směřovala dílem ke zjištění státní příslušnosti migrujících osob, a dílem ke zjištění motivů jejich příchodu. Z celkového počtu 40 oslovených osob, které byly začleněny do našeho výzkumného vzorku, pocházelo 30 osob z Ukrajiny, 7 osob z Ruské federace a 3 osoby z Moldávie.

Výsledky jsme pro přehlednost statisticky vyjádřili v tabulce č. 3

tabulka č.3

Rozložení migrantů dle jejich státní příslušnosti

Země původu	Počet respondentů	Podíl v %
Ukrajina	30	75
Ruská f.	7	17,5
Moldávie	3	7,5
Celkem	40	100

Dle přiložené tabulky vyplývá, že největší část respondentů, přichází do České republiky z Ukrajiny (75%), Dále Ruské federace (17,5%) a Moldávie (7,5%). Toto rozdělení našeho vzorku přibližně odpovídá i procentuálnímu zastoupení migrantů z těchto zemí v České republice.

V druhé části naší otázky jsme zjišťovali důvody, které způsobují migraci těchto osob do České republiky. Spektrum motivů k migraci je značně široké. Nejčastěji migranti uváděli ekonomické důvody, a to v 35 případech. 3 migranti uvedli jako důvod k migraci sloučení rodiny s osobou žijící na území České republiky a 2 migranti uvedli, že se cítili ve své zemi politicky pronásledováni.

tabulka č. 4

Motivy příchodu migrantů do ČR

Důvody k migraci	Ekonom.	Sloučení rodiny	Politické pronásl.
Ukrajina	28	0	2
Ruská f.	5	2	0
Moldávie	2	1	0
Celkem	35	3	2
Podíl v %	87,50	7,50	5,00

V naprosté většině případů uvedlo 87,5% migrantů jako důvod k migraci ekonomické důvody. 7,5% uvedlo jako důvod sloučení rodiny a 5% migrantů uvádí jako důvod k migraci politické pronásledování.

Otázka č. 2

Jak dlouho žijete v České republice ?

Naším cílem bylo získání informací od osob, které pobývají na území České republiky delší dobu, a to minimálně po dobu jednoho měsíce. Tuto otázku jsme brali jako určující k zařazení respondenta do našeho výzkumného vzorku. V případě, že jsme zjistili dobu pobytu, kratší než 30 dní, pokračovali jsme sice v rozhovoru, ale námi zjištěné výsledky jsme do našeho vzorku nezařadili. Tuto dobu 30 dní jsme považovali za rozhodující z několika důvodů. Předně se domníváme, že se nám, vzhledem k zaměření naší práce na integraci cizinců, stanovením této podmínky podařilo ze zkoumaného vzorku eliminovat všechny cizince, kteří pobývají v České republice pouze jako turisté. Také jsme tuto dobu považovali za dostačující k získání nových poznatků o České republice, a na vzájemné porovnání těchto poznatků s představami migrantů.

Tyto výsledky nám dále sloužili k získání objektivního náhledu na celou migrující populaci na našem území.

Odpovědi byly různé, délka pobytu respondentů se pohybovala v rozmezí od jednoho měsíce do doby přibližně šesti let.

Otázka č. 3,4

Tyto dvě otázky jsme zvolili z důvodu získání celkového náhledu na celou migrující společnost na území České republiky, na osoby migrantů, jejich vzdělání a profesi, kterou vykonávali v zemi původu a na tu, kterou vykonávají v naší zemi. Znalost odpovědí na tyto otázky, je podle našeho mínění, jednou z důležitých podmínek pro vytvoření úspěšného systému integrace cizinců.

Otázka č. 3

Jaká je úroveň Vámi dosaženého vzdělání ?

20 respondentů uvádí vzdělání základní a střední odborné, 14 respondentů úplné střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou a 6 respondentů vysokoškolské vzdělání.

Výsledky jsou statisticky vyjádřeny v tabulce č.5

tabulka č. 5 Vzdělání respondentů v době prováděného rozhovoru

Vzdělání respondenta v době prováděného rozhovoru	Počet respondentů	Podíl v %
základní + vyučení	20	50
střední s maturitou	14	35
vysokoškolské	6	15
Celkem	40	100

50% respondentů z celkového počtu dotazovaných uvedlo své vzdělání základní a vyučení, 35% respondentů pak úplně střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou a 15% respondentů vysokoškolské vzdělání.

Otázka č. 4

Odpovídá Vaše zaměstnání v České republice profesi, kterou jste vykonával v rodné zemi?

Na tuto otázku odpovědělo 14 respondentů kladně a 26 záporně. Z tohoto zjištění statisticky vyplývá, že většina respondentů (65% z celkového počtu dotazovaných) nevykonává v České republice profesi, kterou vykonávalo v zemi původu. V návaznosti na otázku č. 3, pak z odpovědí dotazovaných zjišťujeme, že z celkového počtu 20 respondentů se základním vzděláním a vyučením jich odpovídající profesi vykonává pouze 7. Ze 14 respondentů s úplným středoškolským vzděláním 4 a zaměstnání, které se shoduje s původním vykonávají 3 vysokoškoláci z celkového počtu 6 osob.

Otázky v druhé části rozhovoru tzn. otázky č. 5-11 (viz příloha 1) se týkaly ověření námi daných hypotéz.

Ověření naší **první hypotézy**: předpokládáme, že většina migrantů přichází do České republiky z ekonomických důvodů., se týkala druhá část otázky č. 1 a otázka č. 5 (viz příloha 1) řízeného rozhovoru.

otázka č. 5

Byla pro Vás ekonomická situace v rodné zemi rozhodujícím důvodem pro migraci ?

Důvodem pro položení této otázky byla snaha o přesné zjištění motivů příchodu migrantů do České republiky. Na tuto otázku odpovědělo 32 respondentů kladně a 8 respondentů záporně. Odpovědi na tuto otázku věrně kopírovaly odpovědi na druhou část otázky č. 1. Odpovědi jsou pro přehlednost uvedeny v tabulce č.6

tabulka č. 6

	Ano	Ne	Celkem
Počet odp.	32	8	40
podíl v %	80	20	100

Z námi zjištěných odpovědí vyplývá, že 80 % všech námi oslovených respondentů považuje ekonomické důvody pro migraci do České republiky za rozhodující.

Pro ověření naší **druhé hypotézy** “ Předpokládáme, že vzhledem k podmínkám v rodné zemi přicházejí migranti do České republiky i za cenu spáchání správních deliktů (rizika nelegálního pobytu)“ jsme položili otázky č.6 a 7 (viz příloha 1)

Otázka č. 6

Jak hodnotíte životní podmínky ve své rodné zemi ?

Životní podmínky ve své rodné zemi hodnotí z celkového počtu 40 respondentů 29 respondentů jako špatné a 11 respondentů jako ucházející. Ani jeden respondent z celého zkoumaného vzorku neoznačuje životní podmínky a situaci ve své rodné zemi jako dobré.

Výsledky jsou statisticky znázorněny v tabulce č.7

tabulka č. 7 Hodnocení životních podmínek rodné země

	Dobře	Špatně	Uspokojivě	Celkem
Počet odp.	0	29	11	40
podíl v %	0	72,5	27,5	100

72,5 % respondentů považuje životní podmínky ve své rodné zemi za špatné a 27,5% respondentů jako uspokojivé.

Otázka č. 7

Považujete životní podmínky ve své rodné zemi za tak vážné, že by pro Vás mohly být důvodem i pro nelegální migraci ?

Na tuto otázku odpovědělo 24 respondentů kladně, 9 respondentů záporně a 7 respondentů si nebylo jisto svou odpovědí.

Výsledky jsou statisticky vyjádřeny v tabulce č.8

tabulka č. 8

	Ano	Ne	Nevím	celkem
Počet odp.	24	9	7	40
podíl v %	60	22,5	17,5	100

Většina z celkového počtu respondentů tj. 60% subjektivně považuje životní podmínky ve své rodné zemi za tak vážné, že by pro ně mohly být důvodem pro nelegální migraci. 22,5% respondentů se domnívá, že nikoliv. 17,5 % dotazovaných nedokázalo na tuto otázku najít uspokojivou odpověď.

Otázka č. 8

Je Česká republika zemí, do které jste měl původně namířeno.

Touto otázkou jsme chtěli zjistit, pro jak velký počet migrantů je Česká republika z hlediska migrace zemí cílovou. Na tuto otázku nám odpovědělo 33 respondentů kladně a 7 záporně.

Výsledky jsou vyjádřeny v tabulce č. 9

tabulka č. 9

	Ano	Ne	Celkem
Počet odp.	33	7	40
podíl v %	82,5	17,5	100

33 respondentů, celkem 82,5 % z celého zkoumaného vzorku udává, že je Česká republika zemí, do které měli původně namířeno tzn. považuje pobyt v naší zemi za cíl svého snažení. 7 respondentů tj. 17,5 % z celého zkoumaného vzorku označilo Českou republiku pouze jako zemi tranzitní. Při položení doplňujících otázek, označila naprostá většina ze 7 respondentů za svůj migrační cíl některou ze zemí Evropské Unie.

Otázky č. 9, 10, 11 (viz příloha 1) spolu velmi úzce souvisí, cílem položení těchto otázek bylo ověření naší třetí hypotézy: „Domníváme se, že většina migrantů nepřichází do České republiky pouze za účelem krátkodobého výdělku, ale plánuje se v ČR trvale usadit“.

Otázka č. 9

Přijel jste do České republiky s úmyslem zde trvale zůstat ?

Na tuto otázku odpovědělo kladně 12 respondentů a záporně 28 respondentů.

Výsledky jsou pro přehlednost vyjádřeny v tabulce č.10

tabulka č. 10

	Ano	Ne	Celkem
Počet odp.	12	28	40
% celku	30	70	100

28 respondentů, celkem 70% z celého zkoumaného vzorku, nepřijelo do České republiky s úmyslem se v České republice trvale usadit. 12 respondentů tj. 30% z celého zkoumaného vzorku přijelo do České republiky s cílem získání trvalého pobytu.

Odpovědi na tuto otázku jsme pro přesné zjištění úmyslů migrantů porovnali s odpověďmi na otázku č. 8 (viz příloha 1). A dále jsme položili doplňující otázky. Položením těchto otázek jsme zjistili, že z celkového počtu 28 respondentů, kteří na položenou otázku č. 9 odpovědělo záporně 7 respondentů přicestovalo do České republiky s úmyslem tranzitu přes naše území a to především do států Evropské Unie. Zbývající počet dotazovaných přicestoval na naše území s úmyslem získat v České republice zaměstnání a po skončení pracovních vztahů plánuje návrat do rodné země.

Otázka č. 10

Je pro Vás Česká republika zemí, ve které by jste chtěl trvale žít ?

Vyjadřovala naši snahu zjistit, jak velký počet migrantů považuje, po- té co v naší zemi nějakou dobu pobývá, Českou republiku, za zemi, ve které by chtěl trvale zůstat.

Na otázku č. 10 odpovědělo kladně 19 respondentů a záporně 21 respondentů.

Výsledky jsou znázorněny v tabulce č. 11

tabulka č. 11

	Ano	Ne	Celkem
počet odp.	19	21	40
podíl v %	47,5	52,5	100

21 dotazovaných tj. 52,5 % z celého zkoumaného vzorku nepovažuje Českou republiku, za zemi v níž by chtělo trvale žít. Pro 19 respondentů tj. 47,5 % zkoumaného vzorku je naše republika zemí, ve které by chtěli trvale pobývat.

Otázka č. 11

Plánujete po ukončení pracovních vztahů návrat do své rodné země ?

Položení této otázky si kladlo za cíl zjistit, jak velký počet migrantů z celkového počtu dotazovaných plánuje po skončení pracovních vztahů návrat do rodné země.

Na naši otázku odpovědělo 26 respondentů kladně a 14 respondentů záporně.

Výsledky jsou pro přehlednost uvedeny v tabulce č. 12

tabulka č. 12

	Ano	Ne	Celkem
počet odp.	26	14	40
podíl v %	65	35	100

26 dotazovaných, což představuje 65 % z celkového počtu respondentů plánovalo v době rozhovoru po skončení pracovních vztahů návrat do své rodné země. 14 respondentů tj. 35 % z celkového počtu dotazovaných hodlalo v České republice trvale zůstat.

II.5 Zhodnocení výsledků výzkumu

Naším výzkumem jsme získali všeobecný přehled o osobách migrantů přicházejících do České republiky ze států bývalého Sovětského svazu a to především Ukrajiny, Ruské federace a Moldávie. Zjistili jsme, že pro migranty přicházející z těchto států jsou **rozhodujícím motivem k migraci ekonomické důvody**. V dalších otázkách jsme se zajímali, z hlediska možnosti další integrace cizinců, o vzdělání a profesi migrantů, dále nás zajímalo jak velký počet migrantů plánuje v České republice trvale zůstat a jestli mají životní podmínky v zemích jejich původu vliv na legálnost pobytu migrantů na našem území. Vzhledem ke zjištěným výsledkům můžeme přibližně naznačit možnost dalšího vývoje migrace na území České republiky a sestavit jakýsi model „universálního“ migranta na našem území.

Jedná se o osobu přicházející do České republiky většinou ze zemí bývalého Sovětského svazu. Důvod jeho příchodu je ve většině případů ekonomický. Na našem území **vykonává profesi, která neodpovídá nejen jeho vzdělání, ale ani zaměstnání, které vykonával v zemi svého původu**. Z hlediska délky svého pobytu nepovažuje Českou republiku za zemi ve které by chtěl trvale pobývat a **plánuje** po skončení pracovních vztahů návrat do **rodné země**.

Z námi zjištěných skutečností dále vyplývá, že v oblasti ekonomické pracovní migrace ze států bývalého Sovětského svazu se Česká republika stává **cílovou** zemí. Důvodem zde mohou být nejen ekonomické podmínky v naší zemi, ale i menší jazyková bariéra oproti zemím Evropské Unie.

II.5.1 Vyhodnocení hypotéz

Naše **první hypotéza** “ *Předpokládáme, že velká část migrantů přichází do České republiky z ekonomických důvodů*“ vyjadřovala náš předpoklad, že většina migrantů, a to zejména přicházejí-li ze zemí bývalého Sovětského svazu, přichází na území České republiky z ekonomických důvodů a věnují se na našem území výdělečné činnosti. V tomto případě přispěl k formování našeho názoru osobní kontakt s cizinci. Naše společnost se s cizinci setkává takřka denně. Jezdí s námi ve stejných dopravních prostředcích, nakupují ve stejných obchodních domech, postávají na náměstích.

Vzhledem k podobnosti slovanských jazyků, a z tohoto důvodu malé jazykové bariéry, většinou rozumíme jejich rozhovorům. Témata týkající se zaměstnání jsou více než častá. Dále náš názor do jisté míry ovlivnily i sdělovací prostředky, tyto dosti často přinášejí reportáže o nelegálním zaměstnávání cizinců.

A v neposlední řadě jsme byli při utváření našeho názoru ovlivněni z hlediska naší profese a osobní zkušenosti s cizineckou problematikou.

Pro úplné potvrzení naší hypotézy jsme prostudovali statistiky Ministerstva vnitra, tyto statistiky nám poskytli oficiální data týkající se pobytu cizinců na našem území. Získali jsme údaje, z nichž vyplývá, že k 31.12.2002 pobývá na území České republiky značné množství osob ze zemí bývalého Sovětského svazu a především pak z Ukrajiny. Počty těchto osob se řádově blíží k 55 000. Zmiňovaná data nám také přispěla k pochopení celkové situace na poli pracovní migrace v České republice.

Z našeho výzkumu **jednoznačně vyplynulo**, že migranti, přicházející do České republiky ze zemí Východní Evropy a převážně pak ze zemí bývalého Sovětského svazu, přijíždějí za **účelem získání** z jejich pohledu, **dobře placeného zaměstnání**. V jejich případě je rozhodujícím motivem pro migraci, **motiv ekonomický**.

Můžeme tedy říci, že naše první hypotéza se **potvrdila**. její pravdivost jsme potvrdili výsledky vlastního výzkumu, které jsme podepřeli prostudováním statistických údajů státní správy.

Naše **druhá hypotéza** “*Předpokládáme, že vzhledem k podmínkám v rodné zemi přicházejí ^{kelet z} migranti do České republiky i za cenu spáchání správních deliktů (rizika nelegálního pobytu)*“

Životní podmínky migrantů, v zemích původu a to nejenom ekonomické, ale i sociální a politické jsou celosvětově jednou z mnoha příčin k migraci. Chápeme, že u migrantů, kteří opouštějí rodnou zemi z důvodu pronásledování či ohrožení života, ať již válkami nebo přírodními katastrofami, je prvotní nejprve snaha opustit místo ohrožení, bez ohledu na následky, které toto rozhodnutí může přinést. Při formování naší hypotézy, jsme byli vedeni snahou zjistit, jestli migranti, kteří přicházejí do České republiky z relativně bezpečných zemí Východní Evropy, **subjektivně považují** životní podmínky ve své rodné zemi za tak špatné, že plánují tuto zemi opustit i s vědomím rizika nelegálního pobytu, se všemi důsledky, které toto jednání přináší.

Z velké části jsme byli při utváření naší hypotézy ovlivněni i problematikou nelegální migrace, jako negativního jevu, který samotnou migraci provází. Nelegální migrace není pouze problémem České republiky, jedná se o celosvětový problém procházející napříč celou společností. Ochrana společnosti před negativními dopady migrace musíme začít tím, že pochopíme **motivy a příčiny**, které k nelegální migraci vedou. K utváření našeho názoru opět značnou měrou přispěly sdělovací prostředky. Vliv médií je v této oblasti nezanedbatelný. V jejich podání jsou osoby přicházející do České republiky vykresleny jako osoby přinejmenším problémové, u nichž bývá nelegální pobyt většinou to nejmenší čeho se ve svém životě dopustily.

Na počátku ověřování naší hypotézy jsme prostudovali statistiky a oficiální dokumenty Ministerstva vnitra České republiky, které se týkají oblasti nelegální migrace. Zjistili jsme, že občané zemí bývalého Sovětského svazu a to především Ukrajiny, Ruska a Moldávie mají největší podíl na celkovém objemu nelegální migrace v České republice. Tato data nám opět sloužila k dokreslení celé situace.

Z našeho výzkumu zřetelně vyplývá, že většina migrantů přicházejících do České republiky, ze zemí bývalého Sovětského svazu subjektivně považuje životní podmínky v zemích svého původu za tak špatné, že připouští možnost opuštění své rodné země bez ohledu na legálnost jejich jednání.

Dle zjištěných údajů se naše druhá hypotéza potvrdila.

více než 50%
Třetí hypotéza: „*Domníváme se, že většina migrantů nepřichází do České republiky pouze za účelem krátkodobého výdělku, ale plánuje se v ČR trvale usadit*“.

Vyjadřovala naše mínění, že se Česká republika, z hlediska migrace, v průběhu přibližně deseti uplynulých let **změnila ze země převážně tranzitní v zemi cílovou**. Prostudováním statistik ministerstva Vnitra jsme zjistili, že od roku 1993 každoročně vzrůstá počet cizinců, kteří legálně pobývají na našem území. V současné době jich dle statistik Ministerstva vnitra pobývá na území České republiky dle údajů platných k 31.12.2002 přibližně 231 608. Spektrum motivů a důvodů jejich příchodu je široké, zahrnuje nejenom uprchlickou migraci vynucenou válečnými konflikty nebo obavou z pronásledování, ale i masivní pracovní migraci motivovanou ekonomickými podmínkami migrantů v zemích jejich původu.

Integrace cizinců, tedy každého cizince zvlášť, probíhá v České republice individuálně na základě rovnosti před zákonem. V tomto případě orgány státní správy, zabývající se migrací, připravují legislativní podmínky pro integraci. Jednou z podmínek vytvoření úspěšného systému integrace cizinců je přesné vyhodnocení jejich zájmu o pobyt v České republice. Nemůžeme integrovat cizince, kteří neplánují v České republice trvale zůstat.

S přihlédnutím k výsledkům našeho výzkumu a k oficiálním statistikám ministerstva Vnitra se domníváme, že se Česká republika, od roku 1989 do současné doby změnila, zvláště pro ekonomickou pracovní migraci, ze země tranzitní v zemi cílovou.

Vyhodnocením dalších otázek výzkumu jsme však zjistili, že většina migrantů, přicházejících do České republiky ze zemí Východní Evropy nepovažuje Českou republiku za zemi v níž by chtěli trvale žít, ale plánuje po skončení pracovních vztahů svůj návrat do rodné země.

Naši třetí hypotézu se nám tedy **nepodařilo potvrdit.**

III. Závěrečná část

V závěrečné části naší práce jsme, po zhodnocení celkové situace v oblasti migrace v České republice, se pokusili navrhnout vhodná opatření směřující ke zlepšení procesu integrace cizinců do České společnosti. Dále jsme popsali některé aktivity, které Česká republika na poli mezinárodní migrace v návaznosti na integraci cizinců vykonává.

III.1 Zhodnocení celkové situace České republiky

V souvislosti se změnami, které nastaly v České republice po roce 1989, došlo i ke změnám ve vývoji mezinárodní migrace. Došlo k politickým změnám a k otevření hranic se západními státy. Česká republika se tak stala zemí, do které stále častěji směřují větší počty migrantů nejenom s cílem tranzitu přes naše území do vyspělých zemí Evropské Unie, ale i s cílem se v České republice trvale usadit. Přebudování a postupná transformace naší společnosti ve společnost založenou na volném trhu a volném pohybu pracovních míst spolu se současnou stabilní ekonomickou situací, měly v druhé polovině 90. let 20. století vliv na větší příchod ekonomických pracovních migrantů převážně ze zemí bývalého Sovětského svazu. Tento trend v České republice převažuje do současné doby.

K 31.12.2002 pobývalo na území České republiky přibližně 231 608(7) migrantů z nichž největší podíl mají, vedle občanů Slovenské republiky, právě migranti z výše zmiňovaných zemí bývalého Sovětského svazu, a to především Ukrajiny a Ruské federace. Mimo pozitivních jevů, které migrace přináší především ekonomice naší země, poznává Česká republika i negativní stránky migrace a to především kriminalitu a to i v závažné formě organizovaného zločinu.

Vzhledem ke blížícímu se vstupu do Evropské Unie vyvíjí Česká republika v oblasti migrace značné úsilí, a to především v harmonizaci vízové politiky, dále v problematice ochrany státních hranic, realizace readmisních dohod a zaměstnanosti cizinců. Rovněž navazuje úzkou spolupráci s mezinárodními organizacemi, podílejícími se na řadě mezinárodních aktivit souvisejících s jednotlivými aspekty migrace.

III.1.2. Předpokládaný vývoj migrace

V současné době přicházejí cizinci do České republiky převážně ze zemí Východní Evropy. Motivem pro tuto migraci pak jsou převážně ekonomické podmínky migrantů v zemích jejich původu. Pro tyto pracovní migranty se Česká republika, především díky své stabilní ekonomické situaci, stala cílovou zemí. V následujících letech, po našem vstupu do Evropské Unie, patrně vzroste zájem o pobyt u občanů ze zemí Evropského společenství. Přičemž právě vstupem České republiky do Evropských struktur nejspíše vlivem možnosti volného pohybu v dalších členských státech EU vzroste tlak nelegální migrace na území České republiky.

III.2 Navrhovaná opatření

V oblasti migrace cizinců a jejich následné integrace do České společnosti musí Česká republika vykonat ještě mnoho práce. V současné době, kdy vrcholí naše přípravy na vstup do Evropské Unie nás čeká harmonizace našeho přístupu k migraci cizinců s právem ostatních členských států.

Právě v souvislosti s očekávaným začleněním do Evropských struktur, musíme sjednotit a zkvalitnit systém opatření v naší cizinecké politice. V tomto případě se jedná zejména o důslednější ochranu státních hranic před riziky nelegální migrace, dále pak úpravu legislativy v oblasti vstupu a pobytu cizinců v České republice, zprůhlednění a zkvalitnění řízení o udělení azylu a v neposlední řadě i zvýšení vymahatelnosti rozhodnutí o správním vyhoštění. Jednou z mnoha oblastí, která si v současné době zaslouží naši pozornost jsou readmisní dohody se sousedními státy, v jejichž naplňování má Česká republika značné rezervy. Právě mezinárodní spolupráce minimálně na Evropské úrovni je jedním z nejdůležitějších úkolů, které nás v dohledné době čekají. Již teď se musí Česká republika prostřednictvím svých zástupců účastnit jednání, která se zabývají problematikou migrace v Evropském měřítku, aby byly naše instituce zabývající se migrací schopny pružně reagovat na měnící se trendy migračních proudů.

Spolupráci s okolními státy však nemůžeme vést pouze na vládní a institucionální úrovni. V oblasti migrace působí celosvětově mnoho nestátních organizací, které se zabývají migrací a integrací cizinců z humanitární stránky této problematiky. I zkušenosti těchto organizací by jsme měli pružně přebírat a aplikovat do praxe. Musíme si uvědomit, že problematika migrace není v Evropě novým jevem a zkušenosti, které nashromáždila Česká republika na poli migrace za posledních deset let, nemusí být dostačující.

V oblasti migrace cizinců a jejich následné integrace do České společnosti, musí námi navrhovaná opatření získat přímou podporu státu. Jen stát může v této oblasti vykonávat skutečná systémová opatření. Organizace, které se zabývají problematikou migrace na nestátní úrovni, mohou provádět pouze podpůrná opatření týkající se především humanitární stránky této problematiky.

V České republice není problematika migrace cizinců a jejich následné integrace do společnosti zastřešena jedním subjektem. V rámci plnění úkolů, v tak složité problematice jakou migrace ve skutečnosti je, je zapojeno více institucí. Nejvíce úkolů na poli této problematiky, však plní Ministerstvo vnitra České republiky a dále pak Policie České republiky, která přímo spadá pod ministerstvo vnitra. K řešení těchto úkolů byla u policie vytvořena specializovaná služba Cizinecké a pohraniční policie. Ta však v současné době není schopna, z mnoha objektivních příčin, dostát všem svým závazkům a plnit všechny svěřené úkoly.

Migranti přicházející do České republiky navíc berou policii jako represivní složku a tak namísto vzájemné důvěry a spolupráce, která je tak důležitá v procesu integrace, přichází spíše podezírání a obavy. Jediným vhodným opatřením k vyřešení naší složité situace je reforma státní správy v této oblasti. K řešení cizinecké problematiky by mohly být vytvořeny imigrační úřady. Do jejich pravomocí by pak spadaly veškeré náležitosti týkající se migrace. A to především pobyt a zaměstnání cizinců a jejich další integrace do České společnosti. Ze svého postavení by pracovníci těchto úřadů mohli dlouhodobě sledovat trendy na poli mezinárodní migrace a na základě zjištěných skutečností aplikovat své získané poznatky do praxe. Vytvoření jediné instituce, která by převzala úkoly a pravomoci mnoha státních organizací, by mohlo zjednodušit a zprůhlednit současný systém a to nejen pro přicházející cizince, ale i pro občany České republiky.

Jedním z největších problémů v oblasti migrace je existence tzv. nelegální migrace a tím samozřejmě i ilegálního trhu práce, který vznik nelegální migrace nepřímo podporuje.

V případě, že cizinec chce v České republice pracovat musí žádat Úřady práce o udělení povolení k zaměstnání pouze ve firmách, které mohou zaměstnávat cizince. Vyřízení tohoto povolení pak stojí nějaký čas a to nejen podnikatele, který chce cizince zaměstnat, ale i uvedeného cizince. Pro cizince však cesta k zaměstnání v České republice nekončí vyřízením povolení na Úřadě práce. Podmínkou pracovního pobytu na našem území je udělení pracovního víza. To lze získat výlučně na českých zastupitelských úřadech v zahraničí. Zastupitelský úřad postoupí žádost cizince o udělení víza na oddělení cizinecké policie, které je místně příslušné místu, kde cizinec hodlá pracovat. Toto oddělení žádost prověří a zašle zpět stanovisko k udělení víza na zastupitelský úřad. Prakticky stejná administrativní opatření musí cizinec podstoupit i v případě, že si chce vízum za účelem zaměstnání prodloužit. Jedinou výjimkou zde je, že o prodloužení víza nemusí žádat na zastupitelském úřadě České republiky v zahraničí, ale pouze na místně příslušném oddělení cizinecké policie.

Tato procedura je ve své podstatě příliš zdoluhavá a její existence umožňuje „mafii“, které se zabývají zprostředkováním práce cizincům, značné zisky a zároveň může odradit mnoho kvalifikovaných pracovníků, kteří by mohli být České republice prospěšní.

Domníváme se, že trh práce v České republice dokáže zvládnout příliv zahraničních zaměstnanců, aniž by se podstatně zvedla nezaměstnanost domácí populace. Jako nejvhodnější opatření, v této oblasti navrhuje v rámci zrychlení, společně se zavedením imigračních úřadů, zjednodušení procesu zaměstnávání zahraničních pracovníků a převedení celé zaměstnanecké agendy do pravomocí práve vytvořených imigračních úřadů.

Jedním z účinných prostředků, který může vést k úspěšné integraci cizinců, je informovanost široké laické veřejnosti o migraci a migrantech samotných. Na této informovanosti pak můžeme stavět základy potřebné k překonání dosud zažitých stereotypů a předsudků. Společnost musí být informována o kladech a přínosech, které z migrace plynou. V této oblasti by zejména sdělovací prostředky měli plnit zodpovědnější úlohu, než tu kterou v současné době zastávají. V podání některých sdělovacích prostředků je veřejnosti předkládán obraz migranta, a to především ze zemí východní Evropy, jako osoby přinejmenším problémové. Moderní demokratická společnost nemůže médiím nařizovat jakým způsobem má být veřejnost informována.

Domníváme se však, že minimálně veřejnoprávní média by mohla o celé problematice informovat objektivněji. Za žádoucí v této oblasti považujeme vedení veřejné diskuse napříč celým společenským spektrem.

III.3 Aktivity České republiky v oblasti migrace.

III.3.1 Aktivní imigrační politika

Vzhledem ke stále se zhoršující demografické situaci České republiky s přihlédnutím k možným důsledkům tohoto vývoje v různých oblastech společenského a hospodářského života se Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí v roce 2001 podílelo na vypracování materiálu „*Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*“ (7), který byl projednán a schválen vládou České republiky usnesením č. 975 ze dne 26. září 2001. Cílem tohoto usnesení je, dle vzoru jiných zemí převážně pak Kanady a Spolkové republiky Německo, vytvořit systém opatření k získání zahraničních kvalifikovaných pracovníků.

V uplynulých deseti letech se tak Česká republika přiřadila k zemím, jejichž společnost je charakteristická nízkou porodností a vysokým průměrným věkem svých obyvatel. Demografické studie ukazují, že vlivem stárnutí, se populace evropských států do roku 2050 dramaticky sníží a to převážně díky nízké porodnosti (3/36). Předpokládáme, že jestliže bude tento trend pokračovat, nebude se moci Česká společnost, v nepříliš vzdálené budoucnosti, postarat o své „důchodce“. Nastupující mladá generace není tak početná, aby mohl sama nést značné daňové zatížení, které tyto problémy jistě přinesou. Z těchto jednoduchých závěrů můžeme odvodit, že Česká společnost potřebuje integrovat jistý počet cizinců. Větší příliv migrantů, sice problém stárnutí populace a s ním spojené sociální a ekonomické dopady nevyřeší, ale v krátkodobém horizontu by mohl české společnosti ulevit.

III.3.2 Návratové programy

Počet uprchlíků a žadatelů o azyl se v uplynulých letech pohyboval celosvětově okolo 17 milionů (2/39). Část těchto lidí žije v lépe či hůře zabezpečených podmínkách přijímacích zemí. Většina z nich však žije v podmínkách, které nejsou o nic lepší než podmínky v zemích jejich původu.

Ale najde se i mnoho takových, kteří sice úspěšně dorazili do vyspělejších zemí, a přesto dávají přednost návratu do své rodné země, pokud by měli zajištěny alespoň minimální ekonomické sociální a bezpečnostní podmínky. O této zkušenosti svědčí i záznamy OSN, kdy se například v roce 1992 přepravily repatriační lety UNHCR 3 miliony osob (2/40).

Od 1. 1. do 31. 12. 2001 požádalo v České republice o azyl 18 088 osob. Oproti roku 2000, kdy o azyl požádalo 8 878 osob, narostl počet žádostí o 106%. Ve srovnání s pouze mírným nárůstem počtu žádostí mezi lety 1999 a 2000 se jedná o velmi prudký nárůst, způsobený využíváním azylového řízení k legalizaci pobytu v České republice s možností zaměstnání, snahou vyhnout se vyhoštění z území České republiky, resp. využití vstupu do azylového řízení k nelegální migraci. Z hlediska kritéria počtu žadatelů o azyl se tak Česká republika, dle údajů Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, zařadila na deváté místo v Evropě. (7). Celkem, dle statistik ministerstva vnitra, požádalo v ČR od roku 1990 o azyl 51 981 osob, přičemž tři čtvrtiny z nich po roce 1997. V současné době pobývá na území České 1283 osob s uděleným azylem.(7)

Z námi uváděných statistických údajů vyplývá jasný nepoměr mezi osobami, které o status uprchlíka žádají a mezi těmi, kteří ho skutečně dostanou. V České republice tak každoročně stoupá počet osob, o které se musí naše společnost minimálně po trvání doby řízení o udělení přiznání statutu uprchlíka postarat, a kteří v případě, že jim nebude tento statut přiznán, by se měli vrátit zpět do své rodné země.

V roce 1995 se Česká republika stala členem Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Tato organizace prostřednictvím svých regionálních poboček pomáhá účastnickým státům při organizování dobrovolných návratů migrantů do zemí jejich původu, a dále také nabízí odborné poradenství v oblasti migrace. V říjnu roku 1997 uzavřela Česká republika s organizací IOM smlouvu o spolupráci, právě na poli již výše zmiňovaných dobrovolných návratů. V letech 1999 až 2000 se IOM ve spolupráci s Ministerstvem Vnitra České republiky podílela například na humanitárních evakuacích a následných repatriacích kosovských albánců. V roce 2000 bylo takto repatriováno 346 neúspěšných žadatelů o azyl v České republice. (7)

Hlavním přínosem těchto projektů dobrovolných návratů do vlasti, je snížení ekonomických nákladů spojených s pobytem žadatelů o Azyl v zařízeních Ministerstva vnitra. Z mezinárodního hlediska, je umožnění dobrovolných repatriací neúspěšným žadatelům vysoce podporovaným programem, jehož uspokojujivé provádění má přímý vliv na

reputaci České republiky v zahraničí. Kromě ekonomického faktoru je pak hlavním přínosem těchto projektů humanitární stránka. Umožnění dobrovolného návratu do rodné země může být pro neúspěšné žadatele o přiznání statusu uprchlíka na území České republiky důstojným ukončením azylového řízení. Vedle tohoto, dobrovolné repatriace cizinců pobývajících na našem území v přímém rozporu se zákony České republiky, přispějí k vyřešení složité situace těch migrantů, kteří nemají možnost legalizovat svůj pobyt nebo nedisponují potřebnými prostředky k návratu do rodné země.

III.3.3 Rozvojové projekty

Selhávání rozvojových modelů, ekonomická situace, politická nestabilita a ozbrojené konflikty v zemích původu, jsou pro migranty příčinami, díky kterým opouští své domovy. Zkušenosti nám ukazují, že země které tyto migranty přijímají, a Česká republika mezi ně bezesporu patří, by měli v této oblasti udělat mnohem víc než se pouze postarat o ty osoby, které k nám přichází. Investice do prevence v této oblasti se musí nejen České republice, ale i celosvětově vyplatit. Prostředky do ní vložené jsou jistě perspektivnější investicí, než pozdější výdaje na řešení již nastalých migračních problémů. Přičemž tu, jako v případě programu dobrovolných návratů do zemí původu, nejde v první řadě jen o ekonomickou stránku věci. Nerozhodný postoj mezinárodních institucí a států podílejících se na řešení této problematiky může v některých případech znamenat i ztrátu toho nejcennějšího co máme- lidských životů.

V rámci rozvojových projektů můžeme přímo ve spolupráci s vládami zemí, ze kterých přichází většina migrantů pomáhat řešit aktuální problémy cizinců, kteří by jinak většinou nelegální cestou opustili své domovy.

V roce 2001 bylo na základě usnesení vlády ČR č. 232 ze dne 9. dubna 2001 o zahraniční rozvojové pomoci realizováno formou veřejných zakázek 5 projektů.(7).

Cílem těchto projektů byla podpora stabilizace uprchlíků ze Slovenska, prevence nelegální migrace z Moldavska a Ukrajiny, pomoc vnitřním uprchlíkům v Afghánistánu a pomoc obětem etnických nepokojů v oblasti severního Kavkazu. Všechny tyto projekty odpovídaly potřebám daných zemí a navíc bylo dosaženo i plnění zájmu České republiky (prevence a snížení nelegální migrace). V rámci těchto projektů byly zapojeny nevládní organizace zabývající se humanitární stránkou migrace, IOM a dále Nadace Člověk v tísni. Ve všech případech byla zahraniční rozvojová pomoc z hlediska dárce poskytována prostřednictvím již zmíněných nevládních organizací.

V širším kontextu tak přispěla k realizaci cílů České republiky při prosazování demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. V těchto programech celkově investovala Česká republika 6 986 277,- Kč. Tato investice se nám však na poli mezinárodní migrace jistě vrátí.

IV. Závěr

Nejdůležitějším úkolem, před který je Česká republika v současné době postavena, je náš vstup do Evropské Unie. Tento rozhodující krok sebou jistě přinese i změny na poli mezinárodní migrace. Přistoupíme k normám Evropské Unie, přijmeme její migrační politiku a budeme se odpovídajícím způsobem podílet na vytváření vhodných integračních podmínek pro přicházející cizince. Důležité je, že Česká republika, nezůstane na poli této složité problematiky osamocena a bude moci větší měrou využívat bohatších zkušeností okolních vyspělejších států. Závěrem můžeme vyjádřit naše přání, aby v oblasti mezinárodní migrace se v naší zemi dostalo pomoci všem potřebným, a zároveň aby se nám podařilo ochránit oprávněné zájmy občanů České republiky.

Použitá literatura

Seznam citované literatury

- 1 Brunclík, M.: OSN: Migrace se za čtvrt století zdvojnásobila. Občanské noviny. 25.11.2002.
2. Freiová, M.: Uprchlíká otázka a my. Občanský institut, Praha. 1993.
3. Futschik, R.: Integrace cizinců v České republice, Diplomová práce, PF TU, Liberec. 1998.
4. Malá Československá encyklopedie sv. 4, Academia, Praha. 1986
5. Velký sociologický slovník, Karolinum, Praha. 1996
6. VUPaSV Bratislava.: Postoje veřejnosti k běžencům a přesídlencům, Bratislava. 1991
7. Oficiální dokumenty Ministerstva vnitra České republiky publikované na www.mvcr.cz

Seznam použité literatury

- Bohatová, V.: Sen o velkých penězích, Ekonom. 02.07.1998.
- Brunclík, M.: OSN: Migrace se za čtvrt století zdvojnásobila. Občanské noviny. 25.11.2002.
- Daniel, M.: Tu i cizozemská strana mince, Právo. 30.09.2002
- Drbohlav, D.: Jak žít s přistěhovalci, Lidové noviny, 04.05.2002
- Freiová, M.: Uprchlíká otázka a my. Občanský institut, Praha. 1993.
- Futschik, R.: Integrace cizinců v České republice, Diplomová práce, PF TU, Liberec. 1998.
- Holecová, S.: Bránit se migraci je jako vyhýbat se dešti, Hospodářské noviny. 15.05.2002
- Kholová, L., Švehla, M.: Vítejte cizince. Respekt 18.12.2000
- Kopřiva, J.: Migrace pro nás nemusí být jen hrozbou. Lidové noviny. 17.08.2000
- Sochůrek, J.: Vybrané kapitoly ze sociální patologie díl I, Skripta, PFTU. Liberec, 2001
- Štverka, D.: Cizincům v kraji vévodí Ukrajinci. Mladá fronta Dnes. 14.07.2001
- Švingalová, D.: Základy psychologie I. díl, Skripta, PF TU, Liberec 1998
- Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese. Portál, Praha, 2002
- Uherek, Z.: Nejen bludný Holanďan, Respekt. 15.10.2001
- z.č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území České republiky
- z.č. 325/1999 S. o Azylu

Příloha č.1

Otázky pro řízený rozhovor

- 1 Z jaké země jste přijel do České republiky a z jakého důvodu ?
- 2 Jak dlouho žijete v České republice ?
- 3 Jaká je úroveň Vámi dosaženého vzdělání ?
- 4 Odpovídá Vaše zaměstnání v České republice profesi, kterou jste vykonával v rodné zemi ?
- 5 Byla pro Vás ekonomická situace v rodné zemi rozhodujícím důvodem pro migraci ?
- 6 Jak hodnotíte životní podmínky ve své rodné zemi ?
- 7 Považujete životní podmínky ve své rodné zemi za tak vážné, že by pro Vás mohly být důvodem i pro nelegální migraci ?
- 8 Je Česká republika zemí do které jste měl původně namířeno?
- 9 Přijel jste do České republiky s úmyslem zde trvale zůstat ?
- 10 Je pro Vás Česká republika zemí, ve které by jste chtěl trvale žít ?
- 11 Plánujete po ukončení pracovních vztahů návrat do své rodné země ?